

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo

Mentor: Prof. dr. Lejla Kodrić Zaimović

Studentica: Irma Kurtalić

**MODELI SARADNJE ARHIVA, BIBLIOTEKA I MUZEJA
U SAVREMENOM TEHNOLOŠKOM OKRUŽENJU**
(Završni diplomski rad)

Sarajevo, 2018.

SADRŽAJ:

1.SAŽETAK.....	3
2.UVOD.....	4
3.HISTORIJSKA ISHODIŠTA SARADNJE BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA.....	5
4.SLIČNOSTI IZMEĐU BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA.....	7
5.RAZLIKE IZMEĐU BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA.....	11
6.ŠTA MOTIVIŠE BIBLIOTEKE, ARHIVE I MUZEJE DA SARAĐUJU?.....	15
7.PREPREKE PRI SARADNJI BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA.....	19
8.SARADNJA PRI DIGITLIZACIJI GRAĐE I REALIZACIJI DIGITALNIH INFORMACIJSKIH USLUGA.....	23
9.PRIMJERI DOBRE PRAKSE NA PODRUČJU SARADNJE BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA U SVIJETU I U BOSNI I HERCEGOVINI.....	28
10.GAZI-HUSREV BEGOVA BIBLIOTEKA (Biblioteka-Arhiv-Muzej).....	36
11.ASOCIJACIJA INFORMACIJSKIH STRUČNJAKA-BIBLIOTEKARA, ARHIVISTA I MUZEologa-BAM.....	45
12.ANALIZA UČEŠĆA BIBLIOTEKA ARHIVA I MUZEJA U ZBORNICIMA RADOVA SA KONFERENCIJA BAM.....	46
13.ANKETNO ISTRAŽIVANJE O UPOZNATOSTI STUDENATA SA BIBLIOTEKAMA, ARHIVIMA I MUZEJIMA.....	58
14.INTERVJU SA PREDSJEDNICOM ASOCIJACIJE BAM U BOSNI I HERCEGOVINI.....	68
15.ZAKLJUČAK.....	70
16.LITERATURA.....	72

SAŽETAK Cilj ovog rada jeste pokazati način na koji biblioteke arhivi i muzeji uspostavljaju saradnju, šta ih je motivisalo za saradnju, koje su prednosti a koji mogući izazovi te saradnje ali i pokazati kako ove tri ustanove mogu poboljšati svoje usluge zajedničkim djelovanjem, zatim ispitati da li postoje rizici zajedničke saradnje, te na konkretnim primjerima ustanova ispitati na koji način funkcionise saradnja ove tri baštinske ustanove. Također cilj je i pokazati modele i različite primjere saradnje ovih ustanova pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga, pridonijeti razumijevanju međusobnih odnosa i ukazati na svijest o potrebi njihovog međusobnog uvažavanja i potrebe za što većom saradnjom u savremenom tehnološkom okruženju, te ono što je najvažnije, pokazati kako je digitalna tehnologija doprinijela međusobnoj saradnji i međusobnom približavanju ovih ustanova i pružila šire mogućnosti ne samo za pojedinca, već i za javnu dobrobit društvenoj zajednici. I na kraju, anketom će se pokazati kako korisnici usluga ovih ustanova shvataju važnost saradnje, i uopšte važnost biblioteka, arhiva i muzeja kao kulturnih ustanova koje čuvaju kulturno naslijeđe, te analizom ispitati da li se same ove ustanove dovoljno zalažu za međusobnu saradnju.

KLJUČNE RIJEČI: *biblioteka, arhiv, muzej, modeli saradnje, digitalna tehnologija, digitalne informacijske usluge, društvena zajednica*

UVOD

U ovom radu bavit ću se saradnjom biblioteka, arhiva i muzeja te konkretno modelima saradnje koje ove ustanove ostvaruju. Da bi bili upoznati sa bilo kakvim vidom saradnje ove tri ustanove, potrebno je najprije definisati pojmove: biblioteka, arhiv i muzej, zatim istaći ono što ih povezuje i razdvaja, pokazati u kojem smjeru vodi međusobni odnos ovih ustanova i sa tim saznanjem objasniti načine na koje se dolazi do saradnje, te na konkretnim primjerima pokazati koliko je ta saradnja raznolika, ali i koji vid saradnje najviše doprinosi svakoj ustanovi pojedinačno te i društvenoj zajednici u cjelini. O povezanosti ovih javnih ustanova nagovještavalo se još od samog njihovog osnivanja, i govoriti o njihovoj saradnji je vrlo širok pojam koji zahtijeva detaljnu analizu, ali ću na osnovu saznanja i istraživanja pokušati rasvijetliti u kojem smjeru se saradnja odvijala, i koliko su modeli saradnje koji su se razvili u savremenom tehnološkom društvu olakšali pristup korisnicima, a to je ovim ustanovama jedna od glavnih zadaća. Rad čine manje tematske cjeline, a svaka nova tematska cjelina odnosno podnaslov daje bolji uvid i vodi ka boljem razumijevanju onoga što je i suština istraživanja. Kako i prije pojave digitalne tehnologije, tako i danas zbog različitih čimbenika i okolnosti ne može svaka zemlja ostvariti iste modele saradnje, niti omogućiti isti pristup digitalnim informacijskim uslugama, pa ni rad se ne može sažeti konkretno na određeni vid saradnje. Zbog toga ću na određenim primjerima u različitim društvenim zajednicama pokazati različite modele saradnje i načine uspostavljanja te saradnje. Navodeći primjere kako se u određenim zemljama uspostavlja saradnja ukazat ću koliko su ove ustanove ojačale svoj javni položaj, poboljšale svoje usluge i bolje doprinijele potrebama u društvenoj zajednici. Ujedno se time pokazuje i koliko je ta zemlja u prednosti u odnosu na zemlje gdje je posvećenost saradnji i približavanju biblioteka, arhiva i muzeja nedovoljno ili nikako ostvarena. Također u ovom radu je bitno probuditi svijest o tome koliko je ubrzan razvoj digitalne informacijske tehnologije dao podsticaja za povezivanje ove tri ustanove, te kako se danas saradnja mahom i ostvaruje na planu realizacije digitalnih informacijskih usluga.

HISTORIJSKA ISHODIŠTA SARADNJE BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA

*Povijest knjige i knjižnica započinje sa Sumeranima i ostacima njihovih glinenih pločica iz četvrtog tisućljeća prije Krista.*¹ Tokom razvoja društva, biblioteke i arhivi dugo su bili pod istim krovom. U najranijim razdobljima, biblioteku i arhiv je bilo teško razlikovati, s obzirom na to da se u istim prostorijama čuvala građa različitog sadržaja. Biblioteke su u svom samom početku bile i biblioteke i arhivi, zatvorene za one privilegovane, učene koji su činili manjinu društva. Kroz povijest znatno se mijenjala uloga, a tako i komunikacija biblioteke s okolinom. Često se postavlja pitanje šta je prvo nastalo: arhiv ili biblioteka? *Najstariji poznati oblici biblioteke bili su zapravo neka vrsta arhiva, zbirke dokumenata s područja uprave vezane uz vladarski dvor odnosno hramove.*² Na početku je postojala biblioteka-arhiv. Nije postojala podjela na arhivsku i bibliotečku građu. U vezi sa tim A. Stipčević navodi u svojoj knjizi "Povijest knjige" da *su narodi Srednjeg istoka, u istim prostorijama čuvali pločice bez obzira na njihov sadržaj, osim što su ih praktičnih razloga smještali u određene stručne skupine. Zbog toga možemo te zbirke u velikoj većini slučajeva označiti kao arhive-knjižnice, a samo se u iznimnim slučajevima radi o čistim arhivima ili pak o čistim knjižnicama.*³ Sve zbirke ispisane na glinenim pločicama svrstavane su pod bibliotečku građu, iako i tada kao i danas bilo je građe koja se mogla razvrstati tamo gdje pripada i mogla se postaviti granica između bibliotečke i arhivske građe. A. Stipčević dalje navodi da *naša sadašnja shvaćanja o podjeli pisanih tekstova na arhivsku građu, ako se radi o pismima što su ih vladari, svećenici ili trgovci slali jedan drugom, o popisima kupljene i prodane robe... i na knjižnu, ako se radi o glinenim pločicama s literarnim, rječničkim, veterinarskim, pravnim ili sličnim sadržajem, teško se mogu primjeniti na spomenute zbirke glinenih pločica.*⁴ Upravo su te prve zbirke zajednička ishodišta današnjih biblioteka i arhiva. Kao institucija, biblioteka se javlja u helenističkom razdoblju u egipatskoj Aleksandriji čiji je osnivač bio vladar Ptolemej II. koji je dao izgraditi knjižnicu sa znanstvenom ustanovom Muzejom. Bio je to Museion Aleksandrijske biblioteke. Sličio je bibliotekama i arhivima po građi, jer nije bio vezan za predmete ni uz njihovo sakupljanje. Takav muzej poticao je društveni život, čitanje, izučavanje književnosti...onih djelatnosti koje su bile pod zaštitom

¹ Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige: 2. Prošireno i dopunjeno izdanje. Zagreb, 2006. Str. 8.

² Pelc, Milan. Informacijska kultura visoko razvijenih civilizacija starog vijeka: Arhivi-knjižnice-škole. Zagreb: Golden marketing, 2002. Str. 26.

³ Stipčević, Aleksandar. Ibid. Str. 31.

⁴ Ibid.

muza. Treba istaći da su od samog nastanka pa do danas biblioteke, arhivi i muzeji stalno prolazili kroz faze divergencije i konvergencije. Na početku nastanka imamo međusobno približavanje ovih ustanova-konvergenciju. U starom vijeku, kraljevske riznice bile su kombinacije biblioteka, arhiva i muzeja. Potreba da se sačuvaju važni dokumenti u jednu prostoriju približila je ove ustanove. Povezivalo ih je to što su sve tri služile istoj svrsi: bile su spremišta različitih zbirki. Vremenom su se ove institucije razdvojile. U 19. stoljeću biblioteke, arhivi i muzeji se razilaze (divergencija). Vrijeme je napretka tehnologije i znanosti, te ove ustanove funkcionišu kao samostalne javne ustanove sa određenom vrstom građe. Može se primjetiti da se stalno smjenjuju procesi konvergencije i divergencije ovih baštinskih ustanova. Digitalna tehnologija omogućila je da ove kulturne ustanove postaju sve manje ograničene na sebe, a postaju sve više međusobno zavisne. Zbog toga smo danas smo ponovo u njihovoj konvergenciji, zahvaljujući digitalnom dobu koje je približilo ove ustanove više nego ikad. Ponekad je teško ići u korak sa tehnologijom jer se razvija velikom brzinom. A ove ustanove žele ponuditi što kvalitetnije zbirke. Danas, u stoljeću informacijske tehnologije, ove informacijske ustanove sve se više oslanjaju na djelovanje putem globalne informacijske infrastrukture. Informacijama u elektronskom obliku lakše je pristupiti i pretraživati ih. Zbog toga ove ustanove imaju zajedničke interese čineći dostupnim građu korisnicima. Prije su biblioteke, arhivi i muzeji čuvali kulturno naslijeđe, obrađivali i davali na korištenje. Sada ih približava i to što korisnicima žele obezbjediti lakši pristup, kao i zaštitu kulturnog blaga. Sve tri ustanove imaju cilj učiniti vidljivim građu koju čuvaju i omogućiti njihovu dostupnost i laku pretraživost korisnicima korištenjem najsavremenije tehnologije, ali i zaštitu izvornike i promovirati vrijednosti kulturne baštine te informirati o kulturnoj baštini kao vrijednosti lokalne zajednice. Zbog toga žele da sarađuju više nego ikad. Stoga konvergencija ovih ustanova danas jeste zapravo posljedica tehnoloških promjena, koje zajednički mogu lakše premostiti.

SLIČNOSTI IZMEĐU BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA

*O sličnostima i razlikama arhiva i knjižnica autori počinju pisati 30-ih godina prošlog stoljeća, prije svega u Sjedinjenim Američkim Državama.*⁵ Raspravama o sličnostima i razlikama ovih ustanova od 1960-ih pridružuju se i muzejski stručnjaci unoseći u rasprave specifična obilježja muzeja i muzejske djelatnosti.⁶ Interes za tim raspravama povećan je u 21. stoljeću sa razvojem digitalne tehnologije i promjenama koje je ona donijela. Biblioteke, arhivi i muzeji su slične ustanove, jer se smatraju informacijskim, kulturnim, dokumentacijskim i društvenim ustanovama. Kao javne ustanove osnovna im je zadaća:

- Prikupljanje
- Pohranjivanje
- Obrađivanje
- Čuvanje
- Zaštita i
- Davanje građe na korištenje.

Ono što je važno napomenuti jeste da su ove ustanove čuvari kulturne i naučne baštine jedne zemlje, one imaju zajedničku pozivnicu, to je - baština. Tako Maroević navodi da se *Knjižnice, muzeji i arhivi nazivaju baštinskim ustanovama, a njihova primarna djelatnost je jednaka - očuvanje cjelokupne ljudske baštine.*⁷ Ako se sve tri ove ustanove definišu kao ustanove koje nabavljaju, čuvaju i daju na korištenje građu i ako ta definicija jednako vrijedi za sve tri ustanove, onda moraju postojati i načelne sličnosti u postupcima na osnovu kojih biblioteke, arhivi i muzeji nabavljaju, obrađuju, čuvaju i organiziraju službe za korisnike. Postoji više različitih definicija biblioteka, arhiva i muzeja ali sve se one svode na istu odrednicu. Tako se biblioteka definiše kao *kulturna i informacijska ustanova koja, slijedeći općeprihvaćene ciljeve društva i načela stručnoga rada, odabire, nabavlja, obrađuje, u fizičkome i obavijesnom smislu sređuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, a preko organiziranih službi pruža*

⁵ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. Zadar, 2010. Str. 185. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam> (10.06.2017.)

⁶ Ibid. Str. 183

⁷ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 74.

*raznolike usluge aktivnim i potencijalnim korisnicima.*⁸ Da bi biblioteka mogla čuvati baštinu zajednice ona mora imati dodira i sa onim što se nalazi u muzejima i arhivima. Međusobnim nadopunjavanjem omogućavaju veći opseg informacija čime olakšavaju sebi i korisnicima, čineći tako jednu kompletnu cjelinu. Baveći se muzejima kao baštinskim ustanovama, Maroević ističe da je *muzej neprofitna stalna ustanova u službi društva i njegova razvoja i otvorena javnosti, koja sabire, čuva, istražuje, komunicira i izlaže materijalna svjedočanstva čovjeka i njegove okoline, radi proučavanja, obrazovanja i zabave.*⁹ Iako se smatra da su biblioteke više usmjerene na informacije a muzeji na predmet, onda se može reći da i muzeji predmetom nude određene vrste informacije, i predmet je zapravo informacija. Iako se arhivska građa smatra složenijom u odnosu na bibliotečku, arhivi nam nude informacije ništa vrednije od bibliotečkih i muzejskih. Najjednostavnija definicija muzeja jeste da oni *čuvaju, tumače i promovišu aspekte prirodnog i kulturnog nasljeđa.*¹⁰ Arhivi se definišu kao *javne ustanove koje vrše zaštitu i uslovljeni smještaj arhivske građe, obavljaju stalni nadzor nad registraturskim materijalom i obezbjeđuju korištenje i publikovanje arhivske građe.*¹¹ Zapravo svaki arhiv ima u svom sastavu knjige iz određenih društvenih i historijskih oblasti a to se nalazi i u bibliotekama, i pored toga arhiv ima dokumente trajne vrijednosti, što ga čini arhivom. Tako i muzeji imaju specifičnu građu koja ih čini muzejima a biblioteke određenu građu koja ih čini bibliotekama, a svaka od ustanova ima i građu koje se mogu naći u ostale dvije ustanove. Tako korisnici često određene informacije istovremeno traže u sve tri ustanove, ne bi li došli do što većeg broja informacija. Njihova je jedina želja sto brže i jednostavnije pronaći izvore informacija, bez obzira da li se radilo o bibliotečkoj, arhivskoj ili muzejskoj građi. Zbog toga bi se arhivisti, bibliotekari i muzeolozi trebali dobro upoznati sa građom i informacijama koje posjeduju oni drugi, kako bi korisnike znali uputiti na korištenje vrstama izvora iz sve tri ustanove, koje se vrlo često međusobno nadopunjuju. Zajednički nazivnik arhivista, bibliotekara i muzeologa proizlazi dakle iz zajedničke brige za informacije i kulturnu baštinu. Jer kako smatra Brooks, *u konačnici, naš*

⁸Tadić, Katica. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog1.html> (10.06.2017.)

⁹ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 74.

¹⁰ Etički kodeks za muzeje. Sarajevo; Beograd: ICOM BiH – ICOM Srbije, 2007. Str. 1.

¹¹ Popović, P. Jovan. Pravna zaštita kulturnih dobara, sa posebnim osvrtom na arhivsku građu koja se nalazi u muzejima i bibliotekama, njeno korištenje i normativno razgraničenje nadležnosti muzeja, arhiva i biblioteka. Beograd, 2012. Str. 220. Dostupno na http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/Radenci/Radenci2012/24_Popovic_2012.pdf (10.04. 2017.)

*je zajednički cilj zaštititi vrijedne informacije i pobrinuti se da se koriste za dobrobit društva.*¹² Često se može postaviti pitanje zašto onda ako imaju sličnosti ove tri ustanove se ne ujedine u jednu zajedničku ustanovu? Zar ne bi bilo lakše na jednom mjestu pronaći sve? Odgovara na to pitanje ima više. Prvenstveno, to bi zabunilo korisnike koji bi se zapitali ukoliko bi u biblioteci našli neko umjetničko djelo, skulpturu: zašto je ta skulptura u biblioteci? Time bi korisnici bili pretrpani različitim informacijama, tako da ne bi bili usmjereni na ono što im je cilj, a osoblje ne bi znalo koju vrstu građe gdje spremati. Svaka vrsta građe treba biti pohranjena tamo gdje joj je zakonom propisano, poštujući pri tome građu drugih ustanova. Jer kada je svaka ustanova usmjerena i posvećena onom čemu je i namjenjena, a pri tome upoznata s građom druge dvije ustanove, onda će moći dovoljno posvetiti pažnje svojoj vrsti građe a pri tome ukoliko nema neke tražene informacije uputiti korisnika u druge dvije ustanove sa kojima sarađuje, i zna da se tu nalazi informacija koju korisnik traži. Biblioteke, arhivi i muzeji ne žive samo od prošlosti, oni žive u sadašnjosti i živjet će u budućnosti, one svjedoče o prošlosti i sadašnjosti kulture jedne zemlji. One u budućnosti ne mogu nestati jer se kroz njihov sadržaj ističe vrijednost jedne države i njenih građana. *Muzeji i arhivi služe kao sredstva za očuvanje identiteta pojedinaca. Često knjižnice, arhivi i muzeji stoje kao institucije koje pružaju i čuvaju osobnu besmrtnost javnosti.*¹³ Iako se vremenom pod uticajem različitih čimbenika i razvojem tehnologije promijenio njihov odnos i formirale su se kao zasebne ustanove, ipak je građa sve tri ustanove jednako sačuvala svoju umjetničku, kulturnu, ekonomsku i znanstvenu vrijednost za određenu zajednicu. Dakle, građa ove tri ustanove je vrlo slična, ali je pristup građi i forma u kojoj je građa predstavljena različita. Međutim kada se uzme u obzir sama građa, korisniku ostaje u sjeni način na koji joj se pristupa ili oblik u kojem je predstavljena. Tako J. C. Colson smatra da *oblik u kojemu je znanje pohranjeno ne može biti razlog za razdvajanje tih profesija u zasebne entitete.*¹⁴ Iako su autori različito interpretirali sličnosti i razlike biblioteka, arhiva i muzeja, može se zaključiti da svi oni su u svojim interpretacijama navodili da je glavni cilj zapravo zadovoljan korisnik. Uzimajući

¹² Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ishodišta za proučavanje međuođnosa baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. Zadar, 2010. Str. 189. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam> (10.06.2017.)

¹³ Museums, Archives and Libraries: Estranged Siblings. Dostupno na: <http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~gilliamgibbs/writings/musarchlib.html> (10. 06.2017.)

¹⁴ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ishodišta za proučavanje međuođnosa baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. Zadar, 2010. Str. 192. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam> (10.04.2017.)

to u obzir, ako im je osnovna zadaća omogućiti korisniku traženu informaciju onda te razlike kao što je oblik, forma, način obrade nije ni važan. Te razlike ne utiču na korisnika niti ga ometaju u njegovom pristupu informaciji, te nema potrebe da ograničavaju međusobni odnos i saradnju biblioteka, arhiva i muzeja. Jer svima nama, koji tražimo neku informaciju, važno je da što brže dođemo do informacije ne razmišljajući u kojoj se ustanovi nalazi, niti u kakvoj je formi nam predstavljena. U vezi sa tim, misleći na bibliotečku i arhivsku građu mada se ne isključuje ni muzejska, R. L. Clark smatra da će se *poboljšanom komunikacijom i saradnjom tih dviju profesija ispuniti njihov krajnji cilj: uspješan pristup građi i zadovoljan korisnik koji zbog sličnih svrha arhivskih i knjižničnih ustanova nije uvijek svjestan temeljnih razlika u njihovoj metodologiji.*¹⁵ Upravo je razvojem novih tehnologija povećana svijest ovih ustanova o sve zahtjevnijim potrebama korisnika, te i time svijest da korisnicima trebaju osigurati pristup građi na što učinkovitiji način, a o prirodi građe, pristupu građi, obliku građe koju svaka od ovih ustanova obrađuje i drugih razlika ne očekuje se od korisnika da razumiju, već se to očekuje od stručnjaka čiji je to i posao. Stoga razlike ne bi trebale biti prepreka za približavanje i saradnju, jer se može zaključiti da tom saradnjom ni na koji način ne ugrožavaju korisnika, a cilj im je upravo korisniku učiniti uslugu. *Fenomen približavanja arhivskih, bibliotečkih i muzejskih ustanova te ispitivanje njihovih sličnosti i razlika imaju za cilj iznalaženje potencijalnih modela odnosno utvrđivanje okvira i smjernica za njihovo uspješno zajedničko ili, u najmanju ruku, usklađeno djelovanje u suvremenom okruženju globalne informacijske infrastrukture.*¹⁶ Funkcionišući zajedno, biblioteke, arhivi i muzeji pružaju mogućnost da se ljudi obrazuju i bogate znanjem.

¹⁵ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. Zadar, 2010. Str. 195. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam> (10.06.2017.)

¹⁶ Aparac, Jelušić Tatjana. Teorijska ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova: prema suradničkom pristupu stalnom stručnom usavršavanju. Zadar, 2013. Str. 16. Dostupno na: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=285584> (11. 06. 2017.)

RAZLIKE IZMEĐU BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA

U tradicionalnim baštinskim ustanovama razlikuju se, uglavnom, četiri vrste građe:

- biblioteka,
- arhivska,
- muzejska i
- konzervatorsko- restauratorska.

Sama podjela te građe od postanka ovih ustanova pa do danas ukazuje da granice između ovih ustanova ipak postoje i da se treba znati šta kojoj ustanovi pripada. Zbog toga one i postoje zasebno. Međutim istina je da postoji dio građe koja mora pripadati instituciji kojoj je namijenjena i koja ne može dospjeti u ostale dvije ustanove, ali također treba imati na umu da se u sve tri ustanove može pronaći građa iste vrste. Tako imamo primjer u svijetu poput LAC (Library and Archives Canada) gdje je Kanadski arhiv udružen u zajedničku ustanovu s Nacionalnom bibliotekom i gdje su unutar jedne ustanove čuvaju bibliotečke i arhivske zbirke radova. Jer jasno razlikovati ove ustanove na osnovu vrste građe pod znakom je pitanja, uzimajući u obzir da svaka od ovih ustanova sadrži neku vrstu dokumenta. Tako Aleksandra Horvat građu definiše kao *jezični, slikovni, zvučni ili taktilni dokument koji sadrži informaciju*.¹⁷ Stoga razlika između bibliotečke, arhivske i muzejske građe nije razlika toliko u vrsti građe nego razlika koja proizlazi iz načina i svrhe nastanka. Jer treba imati na umu da se ne zna da li je građa stigla u ove ustanove sticajem okolnosti pa su ih one nastavile čuvati, ili su ove ustanove namjerno birale određenu vrstu građe. Biblioteke, arhivi i muzeji su tokom vremena skupljali različite vrste građe pa i onu koja nije bila tipična za ove ustanove. Zato se i ne može razlika temeljiti striktno na građi koja je tipična za svaku od ovih kulturnih ustanova. Razlika ne leži u vrsti građe toliko koliko u njenom pristupu i obradi, načinu korištenja gradje, te usmjerenosti građe u različitim smjerovima. Tako Schellenberg ističe, misleći na arhivsku i bibliotečku građu

¹⁷ Horvat, Aleksandra. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekara, arhivista i muzeologa. //Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost saradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture/uredile Mirna Willer I Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 32.

prvenstveno, jer im se muzejska građa približila nešto kasnije, *da razlikovanje građe u tim dvjema ustanovama nadilazi fizički oblik građe te da se arhivsko i knjižnično gradivo razlikuju u odnosu na način nastanka te u odnosu na način dolaska u te ustanove.*¹⁸ Biblioteke, arhivi i muzeji mogu se razlikovati samo na osnovu građe koju svaka od ovih ustanova “obično” prikuplja. Kao što na primjer biblioteke obično prikupljaju štampanu publikovanu građu. Prema tome, kada je riješena dilema oko vrste građe što je najvažnije za međusobnu saradnju biblioteka, arhiva i muzeja, potrebno je navesti neke od razlika kada je građa u pitanju:

- priroda građe, gdje svaka od ovih ustanova ima neku građu na koju je više orijentirana; arhivi su usmjereni na čuvanje jedinstvenih dokumenata, muzeji na zbirke predmeta, a biblioteke na knjige (barem tradicionalno);
- metode nabave građe (kada je riječ o bibliotekama one pretežno kupuju građu, one unaprijed odrede koju će građu nabaviti i u koje svrhe će im koristiti, dok arhivska građa nastaje tokom vremena, u arhivima možemo naći građu za naučna i druga istraživanja, iz političkog, društvenog i kulturnog života, a u muzejima građa se nabavlja na specifičan način; potrebno je vrijeme i trud da bi neko umjetničko djelo dostiglo u muzej);
- različiti sistemi za opis i obradu građe.

*Najočitija razlika između muzeja, arhiva i knjižnica je oblik medija koji svaki obrađuje. Muzeji se usredotočuju na objekte; Knjižnice na knjige, Arhivi na dokumente. Svi ti materijali mogu se smatrati "informacijama".*¹⁹ Međutim i ta razlika dovodi se u pitanje ako se vodimo time da su i objekti i knjige neka vrsta dokumenta, a svaki dokument sadrži neki materijal. Kako se ti materijali smatraju informacijama (objekat, knjiga, dokument), može se zaključiti da biblioteke, arhivi i muzeji čuvaju određene materijale koji sadrže važne informacije. Ivo Maroević, razmatrajući razliku biblioteka, arhiva i muzeja koristi se semiološkom analizom znaka gdje, *ako znak određuju nositelj oznake, oznaka i označeno, analogijom, predmet baštine određuju*

¹⁸ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ishodišta za proučavanje međuođnosna baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. Zadar, 2010. Str. 189. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam> (10.06.2017.)

¹⁹ Museums, Archives and Libraries: Estranged Siblings. Dostupno na: <http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~gilliamgibbs/writings/musarchlib.html> (10. 06.2017.)

*materijal, oblik i značenje.*²⁰ Kod muzejskog predmeta važan je materijal i oblik i značenje, a kod arhiva važniji su materijal i značenje od oblika jer se on može pohraniti i na nekom drugom mediju (osim izvornog) i značenje poruke se neće izmijeniti. U ranijim razdobljima, razlika se odnosila i na to što su arhivi bili više usmjereni da zaštite i pohrane građu o kojoj se brinu, muzeji da privuku posjetioce želeći da ostvare dobrobit. Međutim iako su se vremenom formirale kao zasebne ustanove, jer je muzej najprije funkcionisao u sklopu biblioteke, danas svaka od ovih ustanova primarno se usmjerila na jedan cilj: zadovoljiti potrebe korisnika bez obzira na sve ostalo. Tako je i C. L. Borgman u vezi sličnosti i razlika biblioteka, arhiva i muzeja upozorila na taj fenomen istaknuvši da arhivi, knjižnice i muzeji obavljaju velik broj istih zadaća za iste ili slične korisničke zajednice i razlikuju se tek u stručnim načelima i postupcima kojima se koriste.²¹ Korisnik kada posjećuje ove ustanove, svaka od njih utiče na njega različito. Zapravo je i cilj da u svakoj pronađe nešto od onoga što mu je potrebno, i da nema osjećaja kao da je svaka od ovih ustanova ista. Istovremeno ove ustanove će nadopunjavati jedna drugu i funkcionisati kao cjelina, a pri tome korisniku pružiti mnoštvo različitih informacija. *Arhivi, muzeji i biblioteke uspostavili su različite zajednice korisnika koji očekuju različite stvari. Korištenje knjižnice tipično je individualni čin-korisnici biraju šta će čitati izvan ili unutar knjižnice a nasuprot tome, posjećivanje muzeja često je društvena aktivnost. Posjetitelji često traže edukaciju i zabavu-posjetu novoj izložbi, umjesto odgovora na specifična pitanja, dok korisnici arhiva najčešće imaju specifičan problem ili cilj, pa samo istraživači pristupaju arhivskome gradivu s ciljem pregledavanja u zadanim okvirima korištenja gradiva.*

²² Kada korisnik posjeti neku izložbu, to ne može biti isto kao kad pročita knjigu ili ima pristup nekoj mrežnoj stranici. Zbog toga je diferencijacija biblioteka, arhiva i muzeja dovela i do diferencijacije korisnika. Kada govorimo o razlikama arhiva i biblioteka, *arhivi su organi javne*

²⁰ Maroević, Ivo. Muzejski predmet kao izvor znanja, u: Informacijske znanosti i znanje. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1990. Str. 155- 165.

²¹ Aparac, Jelušić Tatjana. Teorijska ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova: prema suradničkom pristupu stalnom stručnom usavršavanju. Zadar, 2013. Str. 16. Dostupno na: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=285584> (11. 06. 2017.)

²² Trant, Jennifer. Emerging Convergence? Thoughts on museums, archives, libraries, and professional training: Museum Management and Curatorship. Canada, 2009. Str. 4. Dostupno na <http://www.archimuse.com/papers/trantConvergence0908-final.pdf> (11.06. 2017.)

uprave u koje prosječan korisnik dolazi kako bi ostvario neka svoja prava. Nasuprot tome, u knjižnici čovjek zadovoljava svoje potrebe za čitanjem i pristupom informacijama sadržanima u knjižničnoj građi čija vrijednost, u većini slučajeva, nije u pojedinačnome primjerku već u znanju i informacijama koje on sadrži.²³ Ne samo da biblioteke, arhivi i muzeji nude različit osjećaj korisniku kada posjećuju svaku ponaosob od ovih ustanova već i svaka od ovih ustanova na specifičan, drugačiji način se odnosi prema korisniku. Korisnik ima priliku da u mnoštvu različitosti bogati se znanjem i informacijama a pri tome od svake ustanove dobije ono što zahtijeva. Iako knjižnice, muzeji i arhivi izgledaju kao slični repozitoriji koji čuvaju kulturno naslijeđe, postoje neke temeljne razlike u prikupljanju, organizaciji radova i načinu na koji se svaka od ovih institucija odnosi prema svojim korisnicima.²⁴ Međutim kada se uzme u obzir da bibliotečke, arhivske i muzejske tehnike imaju istu svrhu, a to je učiniti građu dostupnim korisnicima, onda razlike poput prethodno navedenih nisu razlog za razilaženje ovih ustanova. U vezi sa tim, Margaret C. Norton iako priznaje razlike između bibliotečke i arhivske građe, *ističe da svako razlikovanje arhiva i knjižnica gubi na važnosti ukoliko se razmišlja o krajnjim korisnicima.*²⁵ Činjenica je da razlike koje bi razdvajale biblioteke, arhive i muzeje postoje i ne treba ih osporavati, ali je zajedničko prevazilaženje izazova koje donosi nova tehnologija, kao i rješavanje problema najefikasnije ukoliko djeluju udruženim snagama. Da bi biblioteke, arhivi i muzeji uspješno saradivali, potrebno je ukazati na sposobnost saradnika za identifikaciju suštinske sličnosti, kao i materijalne razlike u uslugama i prakse i izgradnju partnerstva koja prepoznaju i poštuju te sličnosti i razlike. Treba napomenuti da te razlike između ovih ustanova danas sve više nestaju, i nestajat će i u budućnosti ukoliko ove ustanove budu radile na tome da se što više približe i međusobno saraduju. Iako se biblioteke, arhivi i muzeji bave različitim stručnim poslovima, koji su više administrativne nego praktične prirode, digitalna obrada umanjila je administrativne razlike, jer je način na koji se pristupa i djeluje sa digitalno obrađenim materijalom isti, bez obzira da li je u pitanju knjiga, dokument ili objekat. Sve

²³ Gorman, Michael. *Our Singular Strengths: Meditations for Librarians*. Chicago; London: American Library Association, 1998. Str. 56.

²⁴ Besser, Howard. *The Museum-Library-Archive*. Canada, 2004. Dostupno na: <http://www.nyu.edu/tisch/preservation/program/04spring/chin-libraries.html> (11. 06. 2017.)

²⁵ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. *Ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja*. Zadar, 2010. Str. 186. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam> (10.06.2017).

tehnološke promjene počinju da zamagljuju ranije oštre razlike između biblioteka, muzeja i arhiva u online okruženju. Funkcionalne razlike ostaju.. Ove promjene, izazvane online okruženjem, pružaju odlične mogućnosti za povezivanje resursa između različitih vrsta izvora ovih ustanova i mogu dovesti do izvrsne saradnje. Međutim, one trebaju prvenstveno procijeniti, prilagoditi se pa onda usvojiti nove promjene koje donosi informacijska tehnologija .²⁶

ŠTA MOTIVIŠE BIBLIOTEKE, ARHIVE I MUZEJE DA SARADUJU?

Postoji više razloga za međusobnu saradnju između baštinskih ustanova biblioteka, arhiva i muzeja, i koliko god razloga da se navede, uvijek se može navesti još, međutim najveći razlog jeste zbog ostvarivanja zajedničke misije, a to je zaštita, promocija i približavanje kulturne i naučne baštine široj javnosti. Svaku od ovih ustanova motiviše želja da korisniku pruži informacije koje zahtijeva. Saradnički projekti između biblioteka, arhiva i muzeja mogu pružiti raznovrsne odgovore i pokazati kako ove tri kulturne ustanove mogu poboljšati svoje usluge na osnovu zajedničkih projekata. *Još 1988. godine provedeno je istraživanje između američkih knjižnica i muzeja, koje je identificiralo mnoge prednosti suradničkih projekata kao što su: kvalitetnije usluge, poboljšan pristup informacijama, bolje poučavanje i dopiranje do novih korisnika.*²⁷

Danas je motivacija za zajedničkom saradnjom veća nego ikad. Jer ove ustanove u današnjem savremenom tehnološkom okruženju omogućavaju efikasniju razmjenu informacija, zajedničke programe i projekte, kvalitetno upravljanje resursima a sve sa ciljem brže i jednostavnije razmjene informacija i lakše dostupnosti informacija korisnicima. Ove ustanove su svjesne da samostalan rad dovodi do neučinkovitosti, nedostatka znanja i razumijevanja te preklapanja usluga ovih ustanova. Stoga imajući to u vidu, svoj trud usmjerit će na zajedničko djelovanje. Svaki novi vid saradnje motiviše biblioteke, arhive i muzeje za nastavak dalje saradnje za zajedničko istraživanje, programiranje i motiviše ih također svijest o tome da ukoliko rade

²⁶ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ibid. Str. 186.

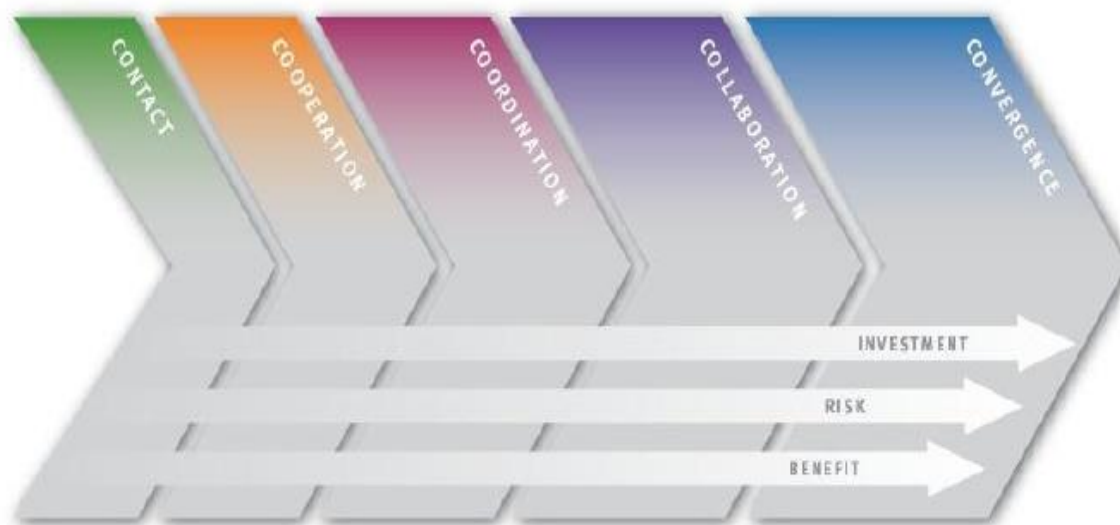
²⁷ Identification and analysis of library and museum partnerships: executive summary. Washington, D.C.: IMLS, 1999. Citirano prema: Faletar-Tanacković, Sanjica; Badurina, Boris. Suradnja: izazov za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 52, 1/4(2009), str. 192.

izolirano, to dovodi do neučinkovitosti, nedostatka znanja i razumijevanja, te preklapanja njihovih usluga.

Zorich, Waibel and Erway u svojim istraživanjima ističe pet faza za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja: *kontakt je prvi stupanj. U ovoj se fazi pojedinačne skupine okupljaju za otvoreni dijalog kako bi istražili svoje zajednice. Druga faza je kooperacija, gdje entiteti rješavaju kako neformalno rade putem razmjene informacija. Treća faza za saradnju je koordinacija koja je usmjerena na to da svi koji sarađuju fokusiraju se na postizanje cilja. Nakon koordinacije dolazi kolaboracija kao četvrta faza koja podrazumijeva "proces zajedničkog stvaranja. Formiraju se dvije ili više grupe kako bi se stvorilo zajedničko razumijevanje pri saradnji a koje ni jedna grupa ranije nije morala posjedovati. I posljednja faza saradnje je konvergencija, gdje je u nekoj državi saradnja oko neke ideje postala toliko obimna, ukorijenjena i pretpostavljena, gdje tu saradnju više nije moguće prepoznati kao odvojenu..*²⁸ Faza dakle počinje kontaktom, to bi značilo prvi sastanak i dijalog biblioteka, arhiva i muzeja. U ovoj početnoj fazi najprije je potrebno da ove ustanove steknu međusobno povjerenje, i da se razviju međuljudski odnosi. U sljedećoj fazi, kooperaciji, ustanove postižu saglasnost za zajednički rad i ističu se prednosti saradnje. U fazi koordinacije organizuje se plan među ustanovama i jasno se zna šta ko radi, kada i gdje. U fazi kolaboracije informacije ne služe samo za razmjenjivanje nego i zajedničko stvaranje nečeg novog. Na kraju dolazi konvergencija gdje je saradnja postala toliko opširna da se više i ne može prepoznati da je zajednički poduhvat ovih ustanova. U ovoj, zadnjoj fazi kada je saradnja već dovoljno ostvarena, svaka od ustanova ima dovoljno vremena da se usredotoči na ono što je određeno da radi. Ova podjela može se predstaviti slikom krećući se od najmanje ljestvice na kojoj je kontakt do najveće ljestvice na kojoj je konvergencija. I svaka od ustanova bi trebala da prođe kroz ove faze kako bi se približila jedna drugoj i zajednički sarađivale.

²⁸ Shahed, Mahmud. History & Re-convergence of Galleries, Libraries, Archives, Museums (GLAM): A systematic literature review. 2014. Str. 16-17. Dostupno na: http://www.academia.edu/8344798/History_and_Re-convergence_of_Galleries_Libraries_Archives_Museums_GLAM_-_A_systematic_literature_review (11. 06. 2017.)

The Collaboration Continuum

Slika 1: The Collaboration Continuum (Zorrich, Waibel, Erway, 2008.)

Osim ovih faza, čimbenici za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja su:

- *Bolje usluživanje korisnika;*
- *Podrška znanstvenoj aktivnosti;*
- *Korištenje prednosti tehnoloških dostignuća;*

- *Postizanje proračunske i administrativne učinkovitosti.*²⁹

Međusobno dijeleći građu koju posjeduju, smanjuju se troškovi za svaku od ovih ustanova. U vezi sa tim, Bishoff smatra da *dijeljeni izvori mogu imati bolje zbirke, više korisnika.*³⁰ Motivacija za saradnju proizlazi i iz činjenice da osoblje koje radi u ovim ustanovama može naučiti nešto od drugih ustanova sa kojima saraduje, i nadopunjujući se tako zajedno čine cjelinu. *Jer cjelina postaje veća od zbroja svojih dijelova.*³¹ Pa stoga dijelovi su biblioteke, arhivi i muzeji a njihovo zajedničko djelovanje odnosno njihova saradnja čini jednu cjelinu. Saradnja biblioteka, arhiva i muzeja pruža prilike za širenje zajednice korisnika mnogo više nego što bi to bilo izvodivo za jednu instituciju. Ako saradnjom ustanove uče jedne od drugih, onda svi mogu *iskoristiti stručnu tradiciju i stručno znanje svih.*³² Saradnja bi najprije trebala biti odgovor na korisničke potrebe i trebala bi dovesti do toga da više sadržaja bude dostupno korisnicima, pa tek onda bi se trebali tražiti i drugi motivi za saradnju. Osim tehnoloških i proračunskih motiva, najvažniji motivi saradnje odnose se na korisnike: praktičari žele omogućiti pristup široj publici i pružiti im integrirani i multidisciplinarni pogled na kulturnu baštinu. Prema tome, mogu se navesti sljedeći motivi saradnje biblioteka, arhiva i muzeja:

- služenje zajednici;
- korištenje digitalnih informacijskih tehnologija;
- unapređenje obrazovanja;

²⁹ Shahed, Mahmud. History & Re-convergence of Galleries, Libraries, Archives, Museums (GLAM): A systematic literature review. 2014. Str. 16-17. Dostupno na: [http://www.academia.edu/8344798/History_and_Re-convergence_of_Galleries_Libraries_Archives_Museums_GLAM - A systematic literature review](http://www.academia.edu/8344798/History_and_Re-convergence_of_Galleries_Libraries_Archives_Museums_GLAM_-_A_systematic_literature_review) (11. 06. 2017.)

³⁰ Bishoff. Liz. The Collaboration imperative.// Library Journal. 129, 1(2004), str. 34. Dostupno na: <http://www.libraryjournal.com/article/CA371048> (04. 06. 2018).

³¹ Diamant-Cohen, Betsy; Sherman, Dina. Hand in Hand: Museums and Libraries Working Together.//Public Libraries. 42, 2(2003), str. 102.

³² Bishoff. Liz. Ibid. Str. 34.

- proširenje izvora informacija;
- poboljšanje usluga i programa;
- dijeljenje zajedničke povijesti;
- pojednostavljenje pristupa;
- privlačenje novih korisnika;
- čuvanje zajedničke baštine;
- lakše suočavanje sa izazovima koje donosi digitalno okruženje.
- zajedničko ulaganje finansijskih sredstava.

PREPREKE I IZAZOVI PRI SARADNJI

Već je prethodno spomenuto istraživanje koje je 1988. godine identificiralo prednosti saradničkih projekata između biblioteka i muzeja. S druge strane u tom istraživanju navode se i prepreke saradničkih projekata koje podrazumijevaju da *se knjižnice i muzeji ne smatraju suradnicima jer osjećaju neku vrstu međusobnog suparništva, nedostatne financije i manjak osoblja.*³³ Među zajedničke izazove s kojima se u svom svakodnevnom radu suočavaju bibliotekari, arhivisti i muzeolozi, mnogi autori navode sljedeće:

- nadzor nad sve većom količinom građe;
- izgradnja zbirki,
- intelektualnu organizaciju informacija,
- pristup informacijama i građi,
- zaštitu građe,
- zakonske okvire,
- autorska prava,
- slab politički i finansijski status profesija,
- nedostatak komunikacije i razumijevanja.

³³ Identification and analysis of library and museum partnerships: executive summary. Washington, D.C.: IMLS, 1999. Citirano prema: Faletar-Tanacković, Sanjica; Badurina, Boris. Suradnja: izazov za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 52, 1/4(2009), str. 192.

Tako Maher smatra *da brojni problemi (na primjer razlike u poslanju i metodologiji, nedostatan financiranje zajedničkih projekata, nezadovoljavajuća podrška stručne literature i nezainteresiranost knjižničara za saradnju s arhivima, neusklađeno profesionalno obrazovanje i kriteriji upošljavanja) predstavljaju značajnu prepreku njihovom približavanju.*³⁴ Također mnoge od ovih ustanova se "boje" da neće naći "zajednički jezik" sa drugim ustanovama, pa se zbog toga ne upuštaju u međusobne dogovore. Iako digitalno doba donosi brojne mogućnosti za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja, ipak ono donosi i neke nove izazove. Jer sve novo što se pojavi ono mora nositi sa sobom i neki rizik. Osim što je materijal široko dostupan, digitalno doba također mijenja prirodu pristupa, jer mijenja i korisničku bazu i njihova očekivanja, kao i korištenje samih zapisa. Mnogi korisnici sada vide internet kao primarni izvor informacija i očekuju da će imati lak pristup mnogo većem broju resursa nego što je to bilo moguće. To stvara izazove zajedničke za sve tri vrste baštinske institucije: učinkovitu digitalizaciju zbirki, odgovarajuće upravljanje i očuvanje postojećih online zbirki te podršku za njihovu daljnju upotrebu. Također ove ustanove susreću se sa problemima standardizacije metapodataka. Mnoge ustanove se ne odlučuju na saradnju zbog mogućih rizika za koje pretpostavljaju da se mogu desiti. Tako Walker i Manjarrez ističu četiri vrste rizika za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja. *To uključuje rizik kapaciteta ili "mogućnost da partneri neće moći izvršavati dogovorene zadatke". To može biti zbog problema s finansiranjem, upravljanjem, tehničkim poteškoćama ili drugim razlozima. Rizik strategije odnosi se na mogućnost da se projekat ne može završiti kao što je planirano. Rizik predanosti ili obaveza označava mogućnost da se svi partneri iz određenih razloga ne mogu u potpunosti posvetiti projektu, iz raznih razloga. Rizik kompatibilnosti podrazumijeva opasnost od dugovanja svakog partnera ili da se partneri međusobno neće slagati.*³⁵ Osim toga postoje još neki rizici:

-Inovacija;

-kompleksnost;

³⁴ Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ibid. Str. 200.

³⁵ S Yarrow, A., Clubb, B., Draper, J. (2008) Public Libraries, Archives and Museums: Trends in Collaboration and Cooperation. The Hague: IFLA Headquarters, IFLA Professional Reports: 108. 2008. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/108.pdf> (11. 05. 2017.)

-*međuvodnost ustanova.*³⁶

-*Različita organizacijska kultura i pomanjkanje zajedničkog jezika.*³⁷

-*Poteškoće u proceduri.*³⁸

-*Problemi pri uspostavljanju općih načela rada;*³⁹

-*Rizik da na jednog partnera može utjecati manjak izvora (vrijeme, finansiranje, prostor).*⁴⁰

-*Drugi (obično veći) partner može dominirati u partnerstvu.*⁴¹

Izazovi integracije saradnje biblioteka, arhiva i muzeja dvostruki su: praktični i teorijski. U praktičnom smislu, financijski i drugi resursi su najvažnije pitanje. Iako jedan od primarnih pokretača saradnje učinkovitost (proračunski i administrativni), dobro funkcionira i dalje zahtijeva značajan i neposredan unos resursa. Mora se procijeniti vrijednost uloženog truda i vremena. Kada je riječ o izazovima u ovim ustanovama one se *suočavaju s velikim izazovima zbog ekonomskih pritisaka, konkurencije alternativnih institucija, povećanih očekivanja pokrovitelja i digitalne zastupljenosti opipljivih predmeta, utjecaja na socijalnu zaštitu zbog promjena.*⁴² Pojava sadržaja u digitalnom obliku mnogo je utjecala i na promjenu u očekivanju

³⁶ Walker, Christopher; Carlos A. Manjarrez. Partnerships for Free Choice Learning: Public Libraries, Museums and Public Broadcasters Working Together. 2004. Str. 51. Dostupno na: http://www.urban.org/UploadedPDF/410661_partnerships_for_free_choice_learning.pdf (04.06.2018).

³⁷ Bishoff, Liz. The Collaboration imperative.// Library Journal. 129, 1(2004), str. 5. Dostupno na: <http://www.libraryjournal.com/article/CA371048> (04. 06. 2018).

³⁸ Gibson, Hannah; Anne, Morris; Marigold, Cleeve. Links Between Libraries and Museums: Investigating Museum-Library Collaboration in England and the USA. 2007. Str. 58.

³⁹ Ibid. Str. 63.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid. Str. 57.

⁴² Shahed, Mahmud. History & Re-convergence of Galleries, Libraries, Archives, Museums (GLAM): A systematic literature review. 2014. Str. 15. Dostupno na: http://www.academia.edu/8344798/History_and_Re-convergence_of_Galleries_Libraries_Archives_Museums_GLAM_-_A_systematic_literature_review (11. 06. 2017.)

korisnika. Mijenja se i način pružanja informacija korisnicima odnosno istraživačima, pa je pred bibliotekarima, arhivistima i muzeolozima novi izazov i obaveza. Oni trebaju biti upoznati osim sa prednostima, također i sa mogućnostima o ograničenjima digitalnih informacijskih tehnologija. Mnogi korisnici sada vide internet kao primarni izvor informacija i očekuju da će imati lak pristup mnogo većem broju resursa nego što je to bilo moguće prije. Biblioteke, arhivi i muzeji moraju da se potrudu kako bi se oduprijeli izazovima koje donosi savremeno tehnološko okruženje kako nebi iznevjerili korisnikova očekivanja. Kada je o tome riječ, zajednički izazovi ove tri vrste baštinskih institucija su:

- učinkovita digitalizacija zbirki;
- odgovarajuće upravljanje i očuvanje postojećih online zbirki;
- podrška za njihovu daljnju upotrebu;

Digitalizacija je vrlo skup proces a ove tri baštinske ustanove često iz skromnih proračuna nisu u mogućnosti izdvojiti finansijska sredstva, pa prema tome to je jedna od najvažnijih prepreka za saradnju pri digitalizaciji građe. Također nedostatak opreme za digitalizaciju može predstavljati prepreku. Mnoge biblioteke, arhivi i muzeji ni bez saradnje naročito ne mogu izdvojiti finansijska sredstva za digitalizaciju građe, mada bi trebali biti svjesni da saradnjom i zajedničkim ulaganjem za digitalizaciju mnogo manje će im biti potrebno finansijskih troškova a time će učiniti mnogo za dobrobit kako samih ustanova tako i za dobrobit društvene zajednice, što im je zapravo i cilj. Jer kako kaže Aleksandra Horvat *Informacijska tehnologija donosi i probleme poput troškova za nabavu nove opreme i izobrazbe osoblja, kako bi je mogli adekvatno koristiti i biti u tijeku s novim tehnologijama.*⁴³

⁴³ Horvat, Aleksandra. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekar, arhivista i muzeologa. //Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost saradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture/uredile Mirna Willer I Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 31.

SARADNJA PRI DIGITALIZACIJI GRAĐE I REALIZACIJI DIGITALNIH INFORMACIJSKIH USLUGA

Kulturno naslijeđe svjedok je prošlosti, razvoja i posebnosti neke kulture. Za svaku naciju ključno je očuvati svoju kulturu jer se vremenom ona može zaboraviti. Biblioteke, arhivi i muzeji čuvaju kulturno i naučno naslijeđe jedne zemlje. Zbog brzog razvoja moderne tehnologije u posljednjim decenijama 20. stoljeća nastaje proces digitalizacije, kao najbolji vid promoviranja kulturnog naslijeđa. Upravo je pojava digitalizacije i omogućila sveobuhvatan pristup kulturnom naslijeđu. Digitalizacija predstavlja postupak prelaska analognog sadržaja u digitalni (slika, tekst, zvuk). Međunarodne, nacionalne, regionalne i lokalne baštinske zajednice ulažu znatne profesionalne napore i sredstva kako bi se omogućio pristup baštinskim resursima primjenom digitalnih tehnologija. Njihova motivacija ima široki raspon: obuhvaćanje različitih vrsta resursa prema različitim vrednosnim kriterijima, obraćanje mnogim skupinama korisnika, doprinos društvenim i ekonomskim ciljevima itd. Osim što predstavlja najučinkovitiji način zaštite kulturnog naslijeđa, biblioteke, arhivi i muzeji ostvaruju saradnju pri digitalizaciji građe. Jedna od velikih prednosti saradnje biblioteka, arhiva i muzeja pri digitalizaciji građe jeste povećanje dostupnosti te iste građe u digitalnom obliku za dobrobit kako kulture, ovih ustanova, tako i zajednice. Obzirom da je cilj digitalizacije osim da zaštiti izvornik, upotpuni fond ustanova, također i da poboljša dostupnost građe korisnicima, treba voditi računa o tome da tu građu u novom obliku korisnici prihvate i da mogu što lakše i efikasnije njom raspolagati. Jer cilj saradnje ovih ustanova kao što je već rečeno jeste zadovoljan korisnik, bez obzira u kakvom mu je obliku građa data. Tako da *pri postavljanju ciljeva digitalizacije potrebno je voditi računa i o iskoristivosti računalnog medija, mogućnosti izgradnje osmišljenih digitalnih zbirki i privlačenju novih korisnika.*⁴⁴ Saradnja pri digitalizaciji građe biblioteka, arhiva i muzeja je vrlo značajna iz više razloga. Kada svaka od ovih ustanova digitalizira građu posebno, bez kontakta sa druge dvije ustanove, susreće se sa nizom prepreka, kojih bi bilo manje ukoliko bi zajednički sarađivale na digitalizaciji građe koju posjeduju. Tačno je da će svaka ustanova proširiti dostupnost građe za korisnike i kada digitalizira građu posebno. Pri tome moguće je da će biti potrebno više finansijskih sredstava za svaku ustanovu, jer je digitalizacija vrlo skup proces, što stvara

⁴⁴ Velagić, Zoran. Svrhovitost digitalizacije i mrežne prezentacije građe iz zbirki RARA. Dostupno na: http://www.svkri.hr/povijesnazbirka/dokumenti/zoranvalegicsvrhovitost_digitalizacije.ppt (03. 05. 2017.)

prepreku ustanovama koje to nisu u mogućnosti priuštiti. Međutim ukoliko sarađuju, mogu pronaći zajedničkog donatora koji će izdvojiti finansijska sredstva za sve tri ustanove, a ne za svaku ponaosob, tako da će svaka od ustanova imati digitaliziranu građu. Zatim ustanove mogu posuđivati jedna drugoj opremu za digitalizaciju, obzirom da je je i za opremu potrebno izdvojiti finansijska sredstva. Također stručnjaci iz različitih ustanova mogu razmjenjivati iskustva i vještine što se tiče digitalizirane građe, te tako korisnike bolje upoznati sa tom građom. Obzirom da je staru oštećenu građu teško digitalizirati, ukoliko jedna od ovih ustanova nije u mogućnosti digitalizirati građu zbog oštećenja, može posuditi građu od druge ustanove sa kojom sarađuje a koja posjeduje tu istu neoštećenu građu. Takođe ukoliko neka od ustanova nema određeni sadržaj u digitalnom obliku može korisnika uputiti u drugu ustanovu sa kojom sarađuje i sa čijom građom je dobro upoznata. Digitalizacijom građe u bibliotekama, arhivima i muzejima ne garantuje se dugotrajnost izrađenih kopija, ali se zato potpuno mijenja način korištenja i pristupa baštinskoj građi koju čuvaju ove tri ustanove. Digitalizacija građe u ove tri ustanove baštine je važna i iz tog razloga što pristup nekoj građi koja nije bila dostupna javnosti, samo određenim stručnjacima i istraživačima postaje dostupna svima. Jer kako ističe Stephen Ostrow *objavlivanjem digitalnih reprodukcija građe na Internetu, proširuje se primarna funkcija dokumenta namijenjenog istraživanju i obrazovanju jer mrežom dostupne reprodukcije postaju dostupne široj javnosti.*⁴⁵ Pojava digitalizacije je značajna jer je pridonijela izgradnji informacijskog društva i savremene tehnologije a savremena tehnologija pridonijela je približavanju biblioteka, arhiva i muzeja. Savremena tehnologija ima izuzetnu važnost u stvaranju naprednijeg i razvijenijeg društva, koje će korisnicima biti u mogućnosti pružiti brži i kvalitetniji pristup i razmjenu podataka i informacija. Cjelokupna zajednica će zahvaljujući najnovijim elektronskim tehnologijama postići bolju komunikaciju i saradnju na svim razinama djelovanja te uspješniju saradnju kako između biblioteka, arhiva i muzeja tako i između pojedinaca i ovih ustanova te stoga predstavljaju odlučujući i vrlo bitan faktor u modernizaciji i daljnjem razvoju cjelokupnog društva. Dakle, bitan ključ uspješnosti jeste svakako saradnja. Bit saradnje između biblioteka, arhiva i muzeja bilo da se ona ostvaruje na planu digitalizacije ili da je u pitanju neki drugi vid saradnje, jeste ostvariti dugoročnu dobrobit za sve ustanove koje su

⁴⁵Ostrow, Stephen E. Digitizing historical pictorial collections for the internet. Washington, D. C.: Council on Library and Information Resources, 1998.

sudjelovale. Svaka od ovih ustanova u procesu saradnje stvara i proširuje mrežu odnosa sa srodnim ustanovama, što je zapravo najveća dobrobit od saradnje. Biblioteke, arhivi i muzeji kao ustanove baštine trebaju težiti saradnji na planu digitalizacije, kako bi se konačni proizvod prezentirao u savremenim informacijskim tehnologijama i tako postao brži, dostupniji, učinkovitiji i lakši za korištenje. Saradnjom na projektima digitalizacije stvaraju se partnerski odnosi na lokalnoj razini koji će zasigurno pridonijeti i osjećaju zajedničkog vlasništva nad konačnim proizvodom. Tako nastale digitalne zbirke prelaze fizičke granice i omogućuju pristup svima, bez obzira gdje se nalazili i u koje vrijeme željeli doći do određenih informacija. Digitalizacijom, digitalno okruženje postaje važno u razmjeni i sticanju novih znanja, vrijednosti i iskustava. Povezati digitalne zbirke biblioteka, arhiva i muzeja veoma je važno kako za izradu tako i za korištenje digitalnih sadržaja. Tako Veltman ističe potrebu umrežavanja distribuiranih digitalnih repozitorija, čime će se, kroz pristup udaljenih pojedinaca građi razasutoj u različitim ustanovama, omogućiti razmjena misli i ideja te preoblikovati značenje zajedničke baštine.⁴⁶ Digitalizacija kao postupak konzervacije i zaštite originala najviše se koristi u bibliotekama i arhivima i u tim granama informacijske znanosti njezina vrijednost i korist se najviše ističu. Zbog toga nije ni čudno što sve više ovih ustanova radi i želi raditi na saradnji kada je u pitanju digitalizacija. Saradnja na planu digitalizacije stvara dugoročni i relevantan kulturni sadržaj koji je dostupan putem sistema u digitalnom okruženju. Cilj saradnje i približavanja na planu digitalizacije jeste stvaranje značajnog i prepoznatljivog sadržaja koji proizlazi iz djelatnosti biblioteka, arhiva, i muzeja i dugoročna održivost tog sadržaja. Digitalni sadržaji donose poboljšanu funkcionalnost baštinskih izvora. Danas postoje velike mogućnosti razvoja najrazličitijih digitalnih baštinskih projekata korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije. Tehnologija je, naravno, tek jedna od odrednica toga razvoja. Budući da su predmeti iz stvarnog svijeta, koji su pohranjeni u baštinskim ustanovama, većinom nedostupni krajnjem korisniku, digitalni surogati omogućuju proširenje skupa korisnika i “upotrebljivost” analognog baštinskog izvora. Biblioteke, arhivi i muzeji kao imatelji baštinskih resursa i korisnici blagodati digitalne tehnologije, omogućuju građanstvu kvalitetan pristup baštini i ujedno je čuvaju za budućnost. Digitalni baštinski resursi temeljna su vrijednost građanske sadašnjosti i budućnosti,

⁴⁶ Klarin, Sofija. Pristup digitalnoj baštini. // *Edupoint: časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju* 5, 31(2005), str. 14. Dostupno na: http://eprints.rclis.org/6523/1/edupoint_31_klarin.pdf (03. 05. 2017.)

kako u diseminaciji znanja, tako i u komercijalnoj upotrebi, te predstavljaju čvrstu osnovu za razvoj industrije digitalnih sadržaja.

Digitalne informacijske usluge

Obzirom da su biblioteke, arhivi i muzeji informacijske ustanove, njihova misija se svodi na *omogućavanje korisnicima pristup i korištenje informacija koje su im potrebne*.⁴⁷ Sa boljim razvojem i pružanjem usluga korisnicima, bolje i lakše će ostvariti svoj cilj. Usluge koje pružaju ove informacijske ustanove nazivaju se informacijske usluge. Danas kada govorimo o informacijskim uslugama mislimo na digitalne informacijske usluge. Digitalna informacijska usluga je *„informacijska usluga inicirana elektronski, često u stvarnom vremenu, pri čemu korisnik koristi računare i drugu internetsku tehnologiju kako bi komunicirao s informacijskim osobljem, bez potrebe fizičkog prisustva*.⁴⁸ Za razliku od tradicionalnih informacijskih usluga, digitalne informacijske usluge usmjerene prvenstveno korisnicima, realiziraju se “bilo kad i bilo gdje“. Korisnici zahvaljujući digitalnim informacijskim uslugama mogu pristupiti građi koja je smještena u bibliotekama, arhivima i muzejima sa bilo kojeg mjesta a ne samo u okviru zidova ovih institucija. Cilj informacijskih usluga jeste uspješno posredovanje informacija korisnicima. M. K. Buckland smatra da su *sve bibliotečke usluge dizajnirane kao informacijske usluge u korisničkom smislu*.⁴⁹ Kako su digitalne informacijske usluge usmjerene korisnicima, tako i biblioteke, arhivi i muzeji prvenstveno imaju za cilj pružiti potrebne informacije korisnicima. Informacijsko usluživanje u ovim ustanovama razvijenije je u području digitalnih informacijskih usluga biblioteka u odnosu na digitalne informacijske usluge arhiva, muzeja te ostalih, raznolikih javnih oblika ustanova baštine. Zahvaljujući savremenoj tehnologiji, ove ustanove imaju baze podataka kojima korisnici mogu pristupiti “bilo kad i bilo gdje“. *Biblioteke, arhivi i muzeji koriste* *iste* *ili*

⁴⁷ Brophy, Peter. Biblioteka u dvadeset prvom veku: nove usluge za informaciono doba. Beograd: Clio, 2005., str. 119.

⁴⁸ Kodrić, Lejla. Digitalne informacijske ustanove u baštinskim ustanovama. Sarajevo, 2010. Str. 92.

⁴⁹ Buckland, Michael Keeble. Library Services in Theory and Context. New York [et al.]: Pergamon Press, 1983. Str. 49.

*slične programe baza podataka. Ova sličnost smanjuje frustracije u zajedničkim naporima.*⁵⁰ Upravo zbog toga što digitalna tehnologija donosi iste novine u sve tri ustanove, upravo zbog toga su se ove ustanove danas zbližile više nego ikada. Jer zajedničkim djelovanjem lakše se mogu prilagoditi uslovima i lakše prevazići iskušenja koja pred njih postavlja digitalna tehnologija. U savremenom tehnološkom okruženju, korisnici žele informacije “sad i odmah“ a ne “sutra i poslije“. Treba istaći da je *realizirana informacijska usluga uvijek rezultat korisničke potrage za informacijom.*⁵¹ Kako realizacija informacijskih usluga zavisi od korisnika i njegove potrage za informacijom, tako je informacijska usluga uvjetovana prirodom same građe. Tako se korisnikov pristup digitalnoj građi razlikuje od njegovog pristupa nedigitalnoj građi. Pojava digitalne građe, približila je realizaciju informacijskih usluga unutar ove tri institucije, odnosno smanjila njihove razlike a time i omogućila je i bolju saradnju. Pojava digitalne građe smanjila je zapravo razliku pri realizaciji informacijskih usluga između biblioteka, arhiva i muzeja. Obzirom da priroda građe uvjetuje realizaciju informacijskih usluga, *ukoliko se građa pomjera ka digitalnom obliku, i sama informacijska usluga biva pomjerena u digitalno informacijsko okruženje.*⁵² Sa pojavom web tehnologija kao što su Web 1.0 i Web 2.0 informacijske usluge dostižu vrhunac unutar ove tri ustanove, kao i unutar ostalih ustanova baštine. Sa Web 2.0 tehnologijom informacijske usluge dobijaju dva obilježja komunikativnost i participativnost. U tom web okruženju i korisnici postaju učesnici u doprinosu izvorima ovim ustanovama, što do tada nije bilo moguće. *Ustanove baštine usvajajući aktuelne komunikacijske i participacijske obrasce prepoznale su značaj modela zajedničkog kreiranja sadržaja.*⁵³ Biblioteke, arhivi i muzeji u Bosni i Hercegovini trebaju raditi na tome da što više sarađuju u web-okruženju u kojem se nalazi obilje njihovih sadašnjih i budućih korisnika, te tim korisnicima trebaju pružiti prostor za komunikaciju, inače, u suprotnom, morat će se suočiti s činjenicom da će postajati sve manje važne u savremenom svijetu, bez obzira što je njihova važnost i smisao postojanja kao čuvara znanja neupitna.

⁵⁰ Novia, Jenifer. Library, Archival, and Museum (LAM) Collaboration: Driving Forces and Recent Trends. // Endnotes: The Journal of the New Members Round Table. 3, 1(2012), Str. 5. Dostupno na: <http://www.ala.org/nmrt/sites/ala.org.nmrt/files/content/oversightgroups/comm/schres/endnotesvol3no1/2lamcollaboration.pdf> (06. 05.2017.)

⁵¹ Kodrić, Lejla. Digitalne informacijske ustanove u baštinskim ustanovama. Sarajevo, 2010. Str. 103.

⁵² Ibid. Str. 104.

⁵³ Ibid. Str. 109.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE NA PODRUČJU SARADNJE BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA U SVIJETU I U BOSNI I HERCEGOVINI

Europeana newspaper

*Jedan od vrlo značajnih projekata zasigurno je Europeana newspaper.*⁵⁴ Taj projekt provodi Europska digitalna knjižnica Europeana od 2008. godine. Osim biblioteka, uključuje i muzeje, arhive i ostale vlasnike sadržaja kulturne baštine. Zahvaljujući ovom projektu može se pretraživati preko 10 miliona novinskih strana povijesnih novina u punom tekstu od kojih je 2 miliona poboljšano optičkim prepoznavanjem izgleda dokumenta, što omogućava pretraživanje i prikazivanje do razine članka, imena osoba i zemljopisnih imena zahvaljujući izvorima za prepoznavanje imenovanih entiteta koji su napravljeni za nizozemski, njemački i francuski jezik te opisne podatke, tj. metapodatke za preko 20 miliona stranica povijesnih novina.

Library and Archives Canada (LAC)

Kanadska nacionalna biblioteka i Kanadski arhiv postali su jedna ustanova 2004. godine. Zbirke elektronskih magistarskih radova i doktorskih disertacija nalazi se na stranicama ove ustanove, i ona osigurava pristup svim znanstveno-istraživačkim radovima koji se nalaze u Kanadi, ali i širom svijeta.

ABM-utvikling (Norveški arhivi, biblioteke i muzeji)

*Ova institucija je rezultat saradnje Norveškog upraviteljstva za muzeje, Nacionalne agencije za istraživanje i dokumentaciju i akademskih i specijalnih biblioteka. Prioritet joj je unapređenje sektora za arhiv, biblioteke i muzeje.*⁵⁵ Cilj ABM-utvikling je da se stave svi sastavni sektori i

⁵⁴ Europeana newspapers. Dostupno na: <http://www.europeana-newspapers.eu/> (20. 06. 2018.)

⁵⁵ CALIMERA smjernice. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2009. Str. 102.

pojedinačne institucije u bolju poziciju kako bi riješile zadatke koji se odnose na usko specijalizovana područja te kako bi pronašli načine da najbolje odgovore na nove promjene u društvu. U ABM-utviklingu sudjeluju svi oni čiji zadaci uključuju, arhive, biblioteke i muzeje a zadatak razvoj koordinirane racionalizacije poslovanja i jačanje sektora arhiva, biblioteka i muzeja.⁵⁶

Denever Public Library, Denever, Colorado, SAD

Suradnja između Denver Public Library / Denverske javne knjižnice, Denver Museum of Art / Denverskog umjetničkog muzeja i Colorado State Archives / Državnog arhiva Colorado imala je za rezultat izložbe na više mjesta, a izložci su uključivali građu iz sve tri ustanove o temama iz povijesti Zapada.⁵⁷

Houston Public Library, Houston

U Teksasu ova biblioteka ostvaruje partenrstva sa muzejima. *Partnerstvo s Houston Museum of Natural Science / Houstonskim prirodoslovnim muzejom uključuje podršku koju muzej pruža satru pričanja priča u knjižnici i drugim aktivnostima putem osiguravanja edukativne građe i predmeta dostupnih putem Discovery kits. Knjižnica zatim ugošćuje programe povezane s izlošcima, uključujući satove pričanja priča, predavanja i radionice.⁵⁸*

⁵⁶ CALIMERA smjernice. Ibid. Str. 102.

⁵⁷ S Yarrow, A., Clubb, B., Draper, J. (2008) Public Libraries, Archives and Museums: Trends in Collaboration and Cooperation. The Hague: IFLA Headquarters, IFLA Professional Reports: 7. 2008. Dostupno na:<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/108.pdf> (05. 04. 2018.)

⁵⁸ Ibid. Str. 7.

Memory Institutions

U Španjolskoj *Lokalne vlasti često kombiniraju usluge knjižnica, arhiva i muzeja. Ove se ustanove nazivaju "memory institutions / ustanove [kolektivnog] pamćenja" i vode se na lokalnoj razini. Postoje koordinirani programi i strukture za suradnju u svakom gradu*⁵⁹

DCHC (Digital Heritage Community): Zajednica digitalne kulturne baštine

Ovo je još jedan dobar primjer projekta saradnje u svijetu. Svrha projekta DCHC(Digital Cultural Heritage Community): Zajednica digitalne kulturne baštine u Illinois College of Education bila je stvaranje mrežne baze podataka koja je sadržavala digitalizirane materijale iz muzeja i biblioteka koje će učitelji osnovnih škola upotrebljavati u svojim učionicama. U saradnji sa raznim institucijama, projekt Zajednica digitalne kulturne baštine (DCHC), kojeg finansira Institut za muzeje i bibliotečke usluge, nastojao je razviti, dokumentirati i širiti oba procesa i proizvoda modela programa saradnje između muzeja i arhiva sa školama, pokazujući time kako pristup inovativnim tehnološkim resursima može poboljšati obrazovne programe. Korištenjem digitalnih tehnologija cilj projekta bio je zadovoljiti potrebe učitelja i učenika osnovnih škola u Illinoisu. Projekat pokazuje kako je saradnja omogućila tim različitim institucijama da postignu konačne ishode projekta. Cjelokupni cilj projekta bio je izgraditi u učionicama pristup multimedijalnim informacijama o temama koje su se odnosile na Illinois State Board of Education obrazovne standarde za društvene znanosti. Projekat je finansiran od strane Instituta za muzejske i bibliotečke usluge (IMLS). DCHC je izgrađen na konceptu digitalne zajednice - institucije bi pridonijele bazi podataka sa slikama, tekstovima i drugim multimedijalnim objektima i informacijama koje se bave zajedničkim temama. Nastavnici bi tada koristili bazu podataka i angažovali bi svoje učenike. Baze podataka omogućit će razvijanje najboljih praksi i određivanje novih načina na koji će omogućiti digitalni pristup njihovim materijalima. Projekt je imao za cilj da učitelji osnovnih škola olakšaju korištenje informacija, omogućujući i online pristupe u

⁵⁹ S Yarrow, A., Clubb, B., Draper, J. Ibid. Str. 17.

svojim aktivnostima u učionici. Nastavnici i učenici su ovim projektom saradnje biblioteka i muzeja sa školama imali pristup digitaliziranim primarnim izvornim materijalima. U ovom projektu ustanove su doprinosile i učestvovala podjednako doprinoseći informacijama, od kojih će nastavnici i učenici lakše pristupiti traženim izvorima informacija. Struktura i sadržaj informacija iz muzeja, biblioteka i arhiva pružili su osnovu iz koje smo uspostavili okvir za stvaranje baze podataka. Sarađujući sa bibliotekama i arhivima, učitelji su se zalagali da se korisnicima omogući detaljniji pristup informacijama, kao i to da korisnici dobiju što bolji uvid u sadržaj baze podataka. Osim toga, učitelji su bibliotekarima i arhivistima predložili i to da kada učenici pristupe određenom sadržaju imaju mogućnost da ostave svoj komentar na ono što im je ponuđeno od informacija. Ovaj prijedlog bibliotekari i arhivisti su prihvatili, i ukazali na to kako bi bilo korisno da oni budu upućeni u to šta korisnici misle o ponuđenim izvorima informacija. Ovim bi biblioteke i arhivi mogli primati povratne informacije od korisnika o predmetima, dokumentima. Time se ostvaruje bolja saradnja i sa učenicima kao korisnicima, zbog kojih je projekat DCHC i napravljen. Sve ovo je u skladu s participatornom kulturom u kojoj živimo. Informacije koje su pružene učenicima bile su raznovrsne i namijenje za različite dobne skupine, i svako od učenika ima motivaciju da pristupi bazi podataka. Ovo je predstavljalo olakšanje za sve, da se na jednom mjestu učenicima omoguće informacije iz različitih ustanova. A zapravo je i cilj ovih ustanova doprinijeti obrazovanju društvene zajednice. Projekt je pomogao da se vidi kako se različite ustanove baštine različitim izvorima informacija spajaju na jednom mjestu pomoću online baze podataka, dajući tako korisniku potpunu sliku o sadržaju o kojem želi da sazna. Ovaj projekat nam pokazuje kako je za obrazovanje potrebno korištenje novih tehnologija, kako su te tehnologije učenike stavile u središte obrazovnog procesa te kako su baštinske ustanove saradnjom postale sastavni dio njihovog obrazovnog okruženja.

HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA

Projekat Hrvatska kulturna baština predstavlja nacionalni projekat digitalizacije arhivske, bibliotečke i muzejske građe. Njime se želi potaknuti stvaranje novog digitalnog sadržaja, poboljšati njegovu dostupnost i vidljivost te promicati pristup digitalizaciji građe u kulturnim ustanovama. Stvaranje bogatih, široko dostupnih sadržaja u digitalnom obliku jedna je od osnovnih pretpostavki za zaštitu i vrednovanje kulturne baštine, za umrežavanje i prisutnost

hrvatske kulturne baštine u europskim i regionalnim mrežama kulturnih sadržaja, za očuvanje kulturne raznolikosti i za upotrebu kulturnih sadržaja u obrazovanju, turizmu i drugim uslužnim djelatnostima. Portal Hrvatska kulturna baština omogućuje pretraživanje i pristup raznovrsnim zbirkama digitalizirane građe muzeja, biblioteka i arhiva u Hrvatskoj, neovisno o tome jesu li nastale u okviru ovog projekta ili su ovdje samo registrirane i opisane.

BAM / Međunarodni dan i noć knjige i autorskih prava

U Bosni i Hercegovini u organizaciji Asocijacije informacijskih stručnjaka – bibliotekara, arhivista i muzeloga, u Sklopu obilježavanja Svjetskog dana knjige i autorskih prava, koji se u svijetu obilježava od 1995. do sada su obilježili tri manifestacije “Međunarodnog dana i noći knjige i autorskih prava“ sa ciljem zajedničkog djelovanja u afirmaciji čitanja, promocija knjige, kao i podizanja svijesti o zaštiti intelektualnog vlasništva. U ovoj manifestaciji u kojoj pored biblioteka, arhiva i muzeja učestvuju i druge obrazovne i kulturne ustanove, nudi se *bogat i raznolik sadržaj kroz druženje u biblioteci, izložbe, promocije knjiga, projekcije filmova, radionice, predstave, noćni sajam knjige kao i program za djecu.*⁶⁰ Ovo je jedan dobar primjer saradnje na programu za zajednicu u našoj zemlji. Sarađujući na ovaj način, ove ustanove mogu doprinijeti obrazovanju naše zajednice. Kombinirajući programe ove ustanove će kao rezultat imati bogatije iskustvo za korisnike kao i veću dostupnost informacija.

KAMRA

Kao primjer dobre prakse jeste portal KAMRA, koji je implementiran u Sloveniji. Ovaj projekat je *informacijski sistem, koji udružuje informacije sa područja zavičaja i kulturne baštine kao što ih sada na tradicionalan način prikupljaju i posreduju javne biblioteke i druge lokalne kulturne i obrazovne institucije. Sa koordiniranim sudjelovanjem partnerskih institucija na području regija, one su dostupne sa jednoga mjesta, a kreirane u onim institucijama koje su za specifična*

⁶⁰Međunarodni dan i noć knjige u autorskih prava. Dostupno na: <https://www.radiosarajevo.ba/metromahala teme/medunarodni-dan-i-noc-knjige-i-autorskih-prava/260098> (04. 06. 2018.)

područja najviše kompetentne. ⁶¹ KAMRA omogućava sa jednog mjesta pristup različitim digitalnim sadržajima. Na taj način olakšava pristup traženim podacima. Na regionalnom nivou uspostavlja različite partnerske odnose i tako se jača saradnja u regiji.

DANPA

U Danskoj postoji baza podataka nacionalnog privatnog arhiva gdje se može pretraživati oko 120 000 opisnih zapisa iz 190 privatnih arhivskih institucija sa digitalnim katalogima. Ova baza podataka uključuje Državni arhiv, Emigracioni arhiv, Royal biblioteku i biblioteke i arhive radnog pokreta.

NOKS

Također u Danskoj postoji Kulturno-historijska baza podataka NOK sa objedinjenim katalogima arhiva, biblioteka i muzeja. Katalogi omogućuju pristup velikom broju različitih publikacija. *Svrha ove baze podataka je stvaranje materijala u arhivima, bibliotekama i muzejima koji će biti dostupni korisnicima na Internetu, stavljajući im na raspolaganje različite materijale, ne isključujući ništa.* ⁶²

CULTIVATE

CULTIVATE obezbjeđuje mreže podrške saradnje biblioteka, arhiva i muzeja unutar *Petogodišnjeg okvirnog programa.* ⁶³ Sastoji se iz dva dijela: CULTIVATE-EU za Zapadni dio Evrope, i CULTIVATE-CEE za Centralnu i Istočnu Evropu. Ova mreža ima za cilj povećati svijest o važnosti ICT programa za razvoj i korištenje kulturne baštine u svim baštinskim institucijama Evrope. Zatim povećati kvalitet i kvantitet prijedloga u ICT programu.

⁶¹ Karun, Breda. Kulturna baština - zajednički imenitelj biblioteka, arhiva i muzeja. Dostupno na: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/XP/My%20Documents/Downloads/163-489-1-PB.pdf> (20.05.2017)

⁶² Hedegaard, Ruth. Vendsyssel Historical Museum and Archives, Hjoerring, Denmark, 2013. Str. 7.

⁶³ Cultural Heritage Applications Network - for Libraries, Archives, Museums. Dostupno na: <http://www.cultivate-int.org> (12.04.2017).

MALVINE

MALVINE je *online servis pretraživanja za srednjovjekovne rukopise koji je smješten u Berlinskoj državnoj biblioteci i podržan od Evropskog konzorcijuma biblioteka, arhiva i muzeja.*⁶⁴ MALVINE nudi poboljšan pristup srednjovjekovnim rukopisima i pismima čuvanim u bibliotekama, arhivima i muzejima. Cilj joj je izgraditi online mrežu koja bi bila neovisna od heterogenih tehničkih rješenja angažiranih lokalno i dostupna u cijelom svijetu preko Web tehnologije.

SEEDI

Dobar i važan primjer saradnje predstavljaju i zajedničke konferencije. Primjer je SEEDI (South-Eastern European Digitisation Initiative) *koji predstavlja međunarodnu konferenciju koja nastoji razviti kompetencije u digitalizaciji, pristupu i zaštiti kulturnih i znanstvenih baština s ciljem razvijanja svijesti o digitalizaciji, poboljšanja komunikacije i diseminacije informacija među organizacijama sa sličnim projektima i interesima.*⁶⁵ Također, cilj su i iniciranja međunarodnih projekata s partnerima iz ove regije te okupljanja stručnjaka iz različitih disciplina kao što su arhivisti, bibliotekari, muzealci i drugi. *Bavi se pitanjima kao što su agregacije metapodataka na svim razinama, studijama slučaja, održivosti digitalizacijskih projekata, pitanjima odabira, stvaranju metapodataka i identifikacije građe, snimanjem digitalnih objekata, pravnim aspektima i javnom dostupnošću autorski zaštićene građe, analizom krajnjih korisnika te njihovim očekivanjima...*⁶⁶

⁶⁴ Manuscripts and Letters via Integrated Networks in Europe Dostupno na: <http://www.malvine.org/malvine/eng/> (12.04.2017).

⁶⁵ Silić-Švonja, Andreja. Održivost digitalizacijskih projekata, tehnološke prilagodbe i nacionalne strategije digitalizacije. Dostupno na: <http://gkr.hr/Magazin/Knjiznicaranje/Odrzivost-digitalizacijskih-projekata-tehnoloske-prilagodbe-i-nacionalne-strategije-digitalizacije> (20. 06. 2018.)

⁶⁶ Ibid.

Vijeće muzeja, biblioteka i arhiva (MLA)

*Ovo je nacionalna agencija za muzeje, biblioteke i arhive koja savjetuje vladu o prioritetima za ovaj sektor. Predstavlja 9 agencija, po jednu u svakoj regiji Engleske.*⁶⁷ Biblioteke, arhivi i muzeji su najbolja mjesta za služenje potrebama svoje zajednice, oni isporučuju lokalne programe i povećavaju lokalni uticaj na saradničke odnose. MLA partnerstvo podržava ove aktivnosti kroz mnogo inicijativa i programa koji obezbjeđuju informacije za svakoga te pomažu institucijama da razviju dostupnost, uključenost i stvore zbirke i službe koje bi imale uticaj na svakoga. *MLA partnerstvo je vladina agencija za muzeje, galerije, biblioteke i arhive.*⁶⁸

IMLS (Institute of Museum and Library Services), Washington, SAD

IMLS je nacionalni institut za bibliotečke i muzejske usluge. *IMLS osigurava saveznu podršku muzejima i knjižnicama, radi na nacionalnoj razini kako bi podržao baštinu, učenje, kulturne inicijative i stručni razvoj muzejskih i knjižničnih djelatnika. Koordinira državne i lokalne organizacije na lokalnim projektima ("IMLS – About us / O nama").*⁶⁹

ELNET

*Neprofitna udruženja biblioteka, arhiva i drugih organizacija za pružanje informacija. Glavne oblasti kojima se bave su razvoj zajedničkog kataloga ESTER biblioteka Estonije, koordinacija i usvajanje elektronskih publikacija za ELNET članove biblioteka i razvoj drugih zajedničkih projekata.*⁷⁰

⁶⁷ CALIMERA smjernice. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2009. Str. 102.

⁶⁸ Museums, libraries and archives council. Dostupno na: <http://www.mla.gov.uk> (12.08.2017).

⁶⁹ S Yarrow, A., Clubb, B., Draper, J. Ibid. Str. 12.

⁷⁰ CALIMERA smjernice. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2009. Str. 101.

EBLIDA

EBLIDA je neovisna kišobran asocijacija za nacionalne biblioteke, informacione, dokumentacione i arhivske asocijacije i institucije u Evropi.⁷¹ Koncentrisana je na evropsko informacijsko društvo i probleme, uključujući copyright & licenciranje te kulturno & edukativno proširenje EU. Ona podupire neometan pristup informacijama u digitalno doba i aktivnu ulogu arhiva i biblioteka u postizanju ovih ciljeva.

GAZI-HUSREV BEGOVA BIBLIOTEKA

(Biblioteka – Arhiv - Muzej)

Gazi Husrev-begova biblioteka dobar je primjer kako u našoj zemlji jedna ustanova može imati i biblioteku, i muzej i arhiv, te sam iz tog razloga posjetila ovu ustanovu kako bih istražila na koji način funkcioniše spoj i saradnja tri različite ustanove spojene u jednoj.

Gazi Husrev-begova biblioteka datira od 1537. godine, a za datum njenog osnivanja smatra se 08. januar 1537. godine. Ova ustanova je kroz svoju historiju više puta mijenjala lokacije, ali se danas nalazi na mjestu gdje je i osnovana i počela sa radom, u kompleksu Gazi Husrev-begova vakufa. Obzirom da u svom sastavu posjeduje i biblioteku, i arhiv i muzej, može se zaključiti da posjeduje raznovrsnu bogatu građu. Ima oko stotinu hiljada bibliotečkih jedinica: rukopisa, štampanih knjiga, časopisa i različitih dokumenata na arapskom, turskom, perzijskom, bosanskom i još nekim evropskim jezicima. Od toga više od 10.500 bibliotečkih jedinica čine kodeksi rukopisa sa oko 20.000 većih i manjih djela iz islamskih nauka, orijentalnih jezika, lijepe književnosti, filozofije, logike, historije, medicine, veterine, matematike, astronomije i drugih nauka. Gazi Husrev-begovu biblioteku čine tri zasebna odjela: odjel za biblioteku, odjel za arhiv

⁷¹ European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. Dostupno na: www.eblida.org (12.04.2017)

i odjel za muzej, i svaki od odijela ima svoja zaduženja. U odjelu za biblioteku nalaze se: fond rukopisa; fond orijentalistike; fond periodike i evropski fond. Bibliotečki fond sadrži vrijedne i višestoljetne rukopise, štampane knjige, časopise i ona čuva neprocjenjivo bibliotečko blago. Prilikom pregleda starog fonda pronalaze se i muzejski i arhivski primjerci pored bibliotečke građe. U tom slučaju, arhivska i muzejska građa šalju se dalje kolegama koji rade pri arhivu ili su zaduženi za muzejske eksponate.

Slika 2: Bibliotečki odjel Gazi Husrev-begove biblioteke

Arhivski odjel predstavlja dio kulturne baštine Islamske zajednice i Bošnjaka, čuva bogato i nezamjenjivo svjedočanstvo o našoj prošlosti. Gazi Husrev-begova biblioteka ima dva arhiva: Osmanski arhiv i Arhiv Islamske zajednice. U Arhivu Islamske zajednice nalaze se podaci iz historije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. građa iz ovog dijela arhiva je tokom rata u Bosni i Hercegovini često premještana i tom prilikom je dosta oštećena. Arhivska služba Gazijine biblioteke uspjela je građu obnoviti i obraditi. Ovaj arhiv ima jedanaest fondova i tri arhivske zbirke koji su dostupni za korištenje. Većina građe je na bosanskom jeziku, ali je ima i na osmanskome turskom, njemačkom, arapskom i drugim jezicima.

Slika 3: Arhivski odjel Gazi Husrev-begove biblioteke

Osmanski arhiv podjeljen je na dvije zbirke: Zbirka dokumenata na osmanskome turskom jeziku i Zbirka dokumenata na bosanskom jeziku. Zbirka dokumenata na osmanskome turskom jeziku sadrži podatke o porodicama iz Sarajeva, njihovom zanimanju i slično. Također može se naći historija nastanka nekih objekata i mjesta u Bosni i Hercegovini. Zbirka dokumenata na bosanskom jeziku sadrži podatke vezane za period austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine do kraja Drugog svjetskog rata. Također sadrži podatke o istaknutim bosanskohercegovačkim ličnostima i institucijama. Treba istaći da se se trenutno radi na čišćenju arhivske građe koja nije u potpunosti sređena.

Muzejski odjel sadrži predmete koji čuvaju tradiciju Bošnjaka, predmete koje su ljudi sami napravili i ti predmeti upotpunjavaju cjelokupan sadržaj biblioteka i arhiva. Kao što je u bibliotečkom i arhivskom odjelu sve raspoređeno stručnim pravilima i principima kako bi se olakšalo zaposlenicima i korisnicima, tako su u muzejskom odjelu predmeti raspoređeni prema vrsti predmeta, načinu na koji se koriste i prema namjeni. U muzeju se čuvaju eksponati iz vjerskog i svakodnevnog života Bosne i Hercegovine, koji nas bolje upoznaju i daju nam bolji uvid u njenu kulturnu prošlost. Kao i bibliotečki i arhivski odjel, tako i muzejski ima stručnjake iz ove oblasti koji pripremaju eksponate i obavljaju sve poslove vezane za muzej.

Slika 4: Muzejski odjel Gazi Husrev-begove biblioteke

Slika 5: Muzejski eksponati Gazi Husrev-begove biblioteke

Muzej se sastoji od nekoliko različitih cjelina: lapidarijum, ratna soba, pismenost, računanje vremena, svakodnevni život... O svakom od tih segmenata ima legenda na kojoj sve informacije pišu, tako da se posjetitelj može upoznati sa svakim eksponatom unutar muzeja. Muzej je veoma bitan za biblioteku i neodvojiv je njen dio jer je i veliki broj naših najvrednijih mushafa (Kur'ana) u muzeju i osim bibliotečke ima i muzejsku ulogu. Muzejske postavke se po potrebi mijenjaju, i ako muzej dobije neki vrijedan eksponat, restaurira se po potrebi, izvrši se konzervacija da ne bi došlo do propadanja i onda se postavi u muzej sa osnovnim podacima o njemu. Velika prednost Gazi Husrev-begove biblioteke jeste ta što se sva tri odjela (bibliotečki,

arhivski, muzejski) nalaze unutar jedne zgrade jer je korisnicima jednostavnije da dođu do željenih informacija i lakše pronađu ono što im je potrebno a da pri tome ne moraju posjećivati više različitih institucija, kako bi došli do željene informacije. Dakle ovo je primjer povezivanja arhiva, biblioteke i muzeja unutar jedne institucije.

Ono što je najvažnije za bibliotečki, arhivski i muzejski odjel jeste odjel za restauraciju i konzervaciju. U ovom odjelu dolazi sva oštećena bibliotečka, arhivska i muzejska građa, tako da je na neki način taj odjel središte za rad sva tri odjela zajedno. U odjelu za restauraciju i konzervaciju intenzivno se radi sve, od čišćenja do restauriranja, kako bi se naše bogato kulturno naslijeđe sačuvalo od propadanja. U odjelu za restauraciju postoje stručnjaci koji rade na čišćenju, uređivanju, popravkama i uvezivanju građe kojoj je to potrebno, tako da ona bude spremna za korisnike i rad bibliotečkog, arhivskog i muzejskog odjela. Nakon restauracije, gdje ugrožena građa najprije dopijeva, ona se razvrstava i šalje u odjel kojem pripada. Iako u ovaj odjel stiže najviše bibliotečkog fonda, također stiže i arhivska i muzejska građa, kao što su neki materijali od kože i slično. Odjel za restauraciju vrši saniranje bioloških, hemijskih i mehaničkih oštećenja objekata restauracije.

Slika 6: Odjel za restauraciju i konzervaciju Gazi Husrev- begove biblioteke

Slika 7: Restauracija i konzervacija oštećene građe

Obzirom na modele koji se javljaju s namjerom zajedničkog sudjelovanja pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga, u Gazi Husrev-begovoj biblioteci bi se mogli primjeniti istorazinski, model sa središtem i kombinirani model, iako se se ovi modeli primjenjuju na tri različite ustanove smještene na različitim lokacijama, a ne na tri ustanove (biblioteka, arhiv, muzej) smještene unutar jedne zgrade. *Kod istorazinskog modela, svaka ustanova baštine može sarađivati s baštinskim ustanovama koje su članice konzorcija baštinskih informacijskih usluga. Pritom, nijedna od uključenih ustanova ne igra središnju ulogu unutar konzorcija, te ne postoji centralna ustanova koja bi koordinirala aktivnosti ostalih ustanova unutar konzorcija.* .⁷² U slučaju istorazinskog modela biblioteke, arhivi i muzeji mogu sarađivati jedni sa drugima a da pri tome nemaju zajednički centar, odnosno zajedničku centralnu ustanovu kojoj bi prvenstveno građa stizala a koja bi zatim građu raspoređivala po ustanovama, već je svaka od ovih ustanova sjedište i centar u onom trenutku kada je potrebno da bude. Nasuprot istorazinskom modelu, kod modela sa središtem, *svi informacijski upiti najprije bivaju prosljeđeni u ustanovu koja je centralno koordinacijsko tijelo cijelog konzorcija, a koja po obavljenoj procjeni prosljeđuje*

⁷²Kodrić, Lejla. Modeli saradnje arhiva, muzeja i biblioteka pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga. Str. 462-463 Dostupno na: http://mail.pokarhmb.si/fileadmin/www.pokarhmb.si/pdf_datoteke/Radenci2011/42_Kodric_2011.pdf (20.08.2017.)

zahtjev najpogodnijoj ustanovi.⁷³ Kod modela sa središtem što nam i sam naziv modela govori, postoji ustanova koja je središte bibliotekama, arhivima i muzejima i koja je odgovorna za sva dešavanja, i preko te ustanove ostvaruje se svaki vid zajedničkog djelovanja. Kod ovog modela, ustanove koje saraduju zavise od centra preko kojeg su povezane. *Kombinirani model, a što je jasno već i iz njegovog imenovanja, svojevrsna je mješavina oba spomenuta modela. Svaka ustanova može direktno saradivati s drugom ustanovom pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga. Usto, mogućnosti saradnje mogu biti koordinirane iz centra, ukoliko za takvo što postoji razlog.*⁷⁴ Sama riječ kombinirani predstavlja kombinaciju istorazinskog modela i modela sa središtem, i može podrazumijevati i jedan i drugi model istovremeno. Ako se vodimo ovim modelima, onda se unutar Gazi Husrev-begove biblioteke primjenjuje na neki način kombinirani model saradnje, jer svaki od odjela može međusobno direktno saradivati jedan sa drugim, a da pri tome imaju i središte odnosno odjel za restauraciju gdje sva građa nakon što stigne u odjel za restauraciju, ona oštećena ostavlja se u tom odjelu dok se ne sredi a ostala građa se šalje bibliotečkom, arhivskom ili muzejskom odjelu, zavisno gdje pripada. Gazi Husrev-begova biblioteka je depozitna biblioteka za Islamsku zajednicu. Sva muftijstva šalju objavljenu građu u ovu biblioteku i na taj način se na jednom mjestu može pronaći sve ono što je objavljeno od strane institucija koje pripadaju Islamskoj zajednici. Gazi Husrev-beogova biblioteka saraduje i sa drugim ustanovama, kako u našoj zemlji tako i izvan nje. Ona predstavlja centar za islamsku građu u našoj zemlji, jer sve što sadrže muftijstva u našoj zemlji, može se naći unutar jedne ustanove, pa se o njoj može govoriti kao o modelu sa središtem. Građa u Gazi Husrev-begovu biblioteku dolazi na različite načine a najviše poklonima, vakufima i donacijama. Obzirom da je saradnja između bibliotečkog, arhivskog i muzejskog odjela jako dobra, ukoliko neka publikacija stigne na pogrešno mjesto odmah se šalje kolegama kojima pripada. Direktor mr. Osman Lavić, uz ostale zaposlenike zadužen je za funkcionisanje biblioteke i svih segmenata bibliotečkog

⁷³Kodrić, Lejla. Modeli saradnje arhiva, muzeja i biblioteka pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga. Str. 463
Dostupno na: http://mail.pokarh-mb.si/fileadmin/www.pokarhmb.si/pdf_datoteke/Radenci2011/42_Kodric_2011.pdf
(20.08.2017.)

⁷⁴Ibid. Str. 464.

poslovanja pa tako i za saradnju bibliotečkog, arhivskog i muzejskog odjela. Osim velike prednosti ove ustanove koja korisnicima nudi koja na jednom mjestu nudi građu iz tri različita odjela, i zaposlenicima je mnogo lakše to što se unutar jedne ustanove nalazi spoj tri različita odjela, pa se tako i sva saradnja obavlja na jednom mjestu. Velika prednost saradnje tri ustanove spojene u jednoj jeste i ta što se građa iz različitih odjela ne mora slati izvan institucije na restauraciju jer bi tako moglo doći do dodatnih oštećenja i gubitka dragocjenih dokumenata, publikacija i eksponata. Još jedna od prednosti se odnosi na organiziranje izložbi, posjeta, te zajedničkih prprojekata jer su svi uposlenici upoznati sa radom svih odjela i fondova Gazi Husrevbegove biblioteke. Upravo se kroz zajedničke projekte i izložbe najbolje vidi koliko kvalitetno i uspješna može biti saradnja između biblioteke, arhiva i muzeja. Trenutno se radi na konverziji baze podataka koja je zadužena za bibliotečku i arhivsku građu tako da bi se prešlo na novi sistem koji bi podržavao i obradu muzejskih eksponata. Trenutno korisnici putem baze podataka koja je dostupna i online mogu pristupiti informacijama o publikacijama i dokumentima iz arhivsko i bibliotečkog fonda.

Ono što je bitno istaći u Gazi Husrevbegovoj biblioteci jeste projekat na digitalizaciji stare periodike do 45. godine i arhivske građe koji je u svojoj testnoj fazi završen, te je od kraja 2017. Odnosno od početka 2018. Dostupan javnosti preko web-stranice biblioteke. Digitalizacija građe predstavlja dugotrajan proces koji se u kontinuitetu obavlja posljednjih desetak godina. U 2016. godini skenirana je slijedeća građa: Islamska misao, Glasnik Iz-e, Mualim, Sarajevski list, tri rukopisa i osam naslova iz Evropskog fonda. U procesu je digitalizacija Osmanskog arhiva, čime će se korisnicima ponuditi baza podataka u pretraživoj formi sa faksimilima traženih dokumenata. U godini koja je iza nas, uposlenici Biblioteke napravili su preko 45 000 snimaka i na taj način zaštitili orginale od oštećenja, a građu učinili dostupnom istraživačima. Digitalizacija se finansira putem projekata. Digizalizacija je vrlo važna za saradnju naročito jer ova tri odjela čuvaju vrijedne dokumente, pa se više neće morati uzimati fizički primjerci građe i na taj način se oštećivati jer će sva digitalizirana građa biti dostupna putem računara unutar istraživačke čitaonice a u dogledno vrijeme će biti dostupna i online. Također treba istaći da su stručnjaci Gazijine biblioteke: Haso Popara, Mustafa Jahić i Osman Lavić kroz saradnju bili autori Kataloga rukopisa ostalih naših baštinskih ustanova: NUB-a BiH, Historijskog arhiva Sarajevo, Bošnjačkog instituta... Saradnja sa bibliotekama, arhivima i muzejima u zemlji i inostranstvu

predstavlja izniman značaj za Gazi Husrev-begovu biblioteku. To se vidi i prilikom organiziranja događaja “Dana i noći knjige“ i “Dana i noći muzeja“. Zatim prilikom razmjene arhivske građe potrebno je imati dobru saradnju sa drugim arhivima na čemu ova ustanova svakodnevno radi. Saradnja sa Arhivom Sarajeva kao vrlo uspješna, obavlja se zajedničkim projektima, izložbama, odgovorima na korisničke zahtjeve. Saradnja sa drugim bibliotekama, arhivima i muzejima nije institucionalizirana već se radi po potrebi. Najčešći vidovi saradnje sa drugim bibliotekama, arhivima i muzejima su:

- Zajedničke radionice;
- Konferencije;
- Projekti;
- Izložbe;
- Restauriranjem;
- Međubibliotečke pozajmice i razmjena građe;
- Projekti digitalizacije.

Slika 8: Sala za zajedničke sastanke i konferencije Gazi Husrev-begove biblioteke

Gazi Husrev-begova biblioteka nema posrednika za saradnju, već se svaki vid saradnje obavlja direktno. Kada su u pitanju projekti digitalizacije, treba istaći da u današnjem digitalnom dobu ova ustanova kao i druge sve više rade na zajedničkoj digitalizaciji građe i upoznavanjem korisnika sa novom vrstom građe koje nam je donijelo digitalno doba. U Gazi Husrev-begovoj biblioteci vrši se posudba građe za proces digitalizacije, ukoliko je originalna građa oštećena, tako da skenirane stranice nisu dovoljno kvalitetne, pa u tom slučaju ova ustanova posudi građu drugoj biblioteci, arhivu ili muzeju, čija je ta ista građa oštećena, i nakon što te ustanove digitaliziraju građu, originale vraćaju Gazi Husrev-begovoj biblioteci. Kada je za naučne i istraživačke radove potrebna neka građa koju Gazi Husrev-begova biblioteka posjeduje a istraživač kome je potrebna je daleko, onda se članak ili dio knjige skenira, prebaci u digitalnu formu i dostavi korisniku, biblioteci ili ustanovi kojoj je to potrebno. Korisnik u bazi podataka na jednom mjestu ima sve informacije fondu Gazi Husrev-begove biblioteke tako da može lahko može doći do željenih informacija. Osoblje je uvijek tu za korisnike ukoliko imaju problema sa pretraživanjem fondova. Svaki uposlenik je u svom polju djelovanja uložio trud i dao svoj doprinos kako bi ova ustanova poboljšala svoje usluge a time i zadovoljstvo njenih korisnika i posjetilaca. Referentna bibliotekarka i knjižničari na info pultunodgovaraju na jednostavnije korisničke upite a za kompleksnije korisničke zahtjeve, korisnike šalju kolegama koji su zaduženi za određeni odjel ili fond. Gazi-Husrev-begova biblioteka sa svojim osobljem i opremom često tzv. outsourcing za projekte digitalizacije za druge naše ustanove, uz pomoć njenih stručnjaka napravljeni su Katalozi arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa u NUB-u BiH, Orientalnom institutu, Historijskom arhivu Sarajevo, Bošnjačkom institutu...

ASOCIJACIJA INFORMACIJSKIH STRUČNJAKA: BIBLIOTEKARA, ARHIVISTA I MUZEologa – BAM

Asocijaciju informacijskih stručnjaka - bibliotekara arhivista i muzeologa vrlo je važno spomenuti upravo zbog toga što se ova Asocijacija zalaže za približavanje biblioteka, arhiva i muzeja. Asocijacija BAM, koja je formirana 2006. godine u Sarajevu, nastoji potaknuti razvoj biblioteka, arhiva i muzeja u savremenom informacijskom društvu i ukazati na primjere dobre

prakse u svijetu i u Bosni i Hercegovini. Također nastoji potaknuti stvaranje kvalitetnog digitalnog sadržaja Bosne i Hercegovine, te utjecati na razvoj i prihvatanje politike digitalizacije kulturne i naučne građe da bi se u državnom proračunu osigurala finansijska sredstva i stvorili potrebni uvjeti. Također Asocijacija informacijskih stručnjaka bibliotekara, arhivista i muzeologa želi da potakne međusobnu komunikaciju unutar ova tri domena i izvan njih, te da izgradi jedinstveni, informacijski sistem u Bosni i Hercegovini. Cilj ove Asocijacije jeste razmjena iskustava i znanja između bibliotekara, arhivista i muzeologa kao i poboljšanja statusa i kvaliteta usluga u baštinskim institucijama. Asocijacija BAM nastoji sakupiti, promovirati i čuvati kulturno nasljeđe naše zemlje, primijeniti nove tehnologije kako bi se povećao pristup kulturnim izvorima Bosne i Hercegovine, razmjeniti iskustva i vještine između različitih informacijskih stručnjaka bibliotekara, arhivista i muzeologa, te raditi na približavanju biblioteka, arhiva i muzeja i njihovoj međusobnoj saradnji u savremenom tehnološkom okruženju. Asocijacija BAM predstavila je zbornike radova biblioteka, arhiva i muzeja za godine 2007.; 2008.; 2009.; 2010; 2011.; 2012.; 2013.; 2014. i 2016. Godinu. Cilj održavanja konferencija i predavljanje zbornika radova jeste uspostavljanje bliže saradnje između biblioteka, arhiva i muzeja u Bosni i Hercegovini, a kako bi se proširila dostupnost informacija široj javnosti te kako bi šira javnost bila upoznata sa kulturnom baštinom Bosne i Hercegovine.

ANALIZA UČEŠĆA BIBLIOTEKA, ARHIVA I MUZEJA U ZBORNICIMA RADOVA SA KONFERENCIJA BAM

“Evropske Smjerenice za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja“

Kako bi imali imali bolji uvid u to koliko su informacijski stručnjaci bibliotekari, arhivisti i muzeolozi angažovani i koliko se zalažu sa svojim radovima za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja, izvršila sam analizu njihovog učešća u zbornicima radova sa svih konferencija tokom: 2007.; 2008.; 2009.; 2010; 2011.; 2012.; 2013.; 2014. i 2016. godine koliko su se konferencije i održavale, a zatim to predstavila tabelom.

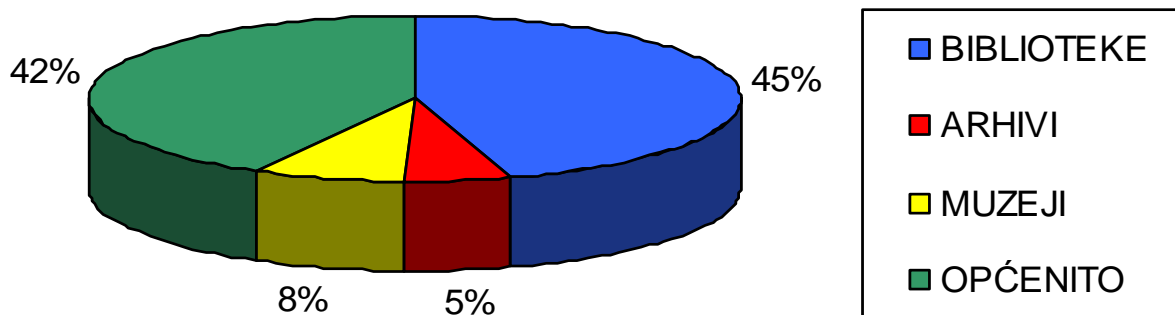
	MEDUNARODNE	BiH	BIBLIOTEKE	MEDUNARODNI	BiH	ARHIVI	MEDUNARODNI	BiH	MUZEJI	MEDUNARODNI	BiH	OPĆENITO
Konferencija BAM 2007	2	2	4	0	1	1	0	2	2	0	8	8
Konferencija BAM 2008	3	7	10	0	3	3	0	3	3	1	3	4
Konferencija BAM 2009	7	3	10	0	2	2	0	0	0	1	6	7
Konferencija BAM 2010	5	8	13	1	1	2	0	1	1	4	10	14
Konferencija BAM 2011	7	4	11	0	2	2	1	3	4	3	10	13
Konferencija BAM 2012	7	8	15	0	1	1	0	0	0	2	10	12
Konferencija BAM 2013	4	4	8	0	0	0	1	0	1	2	8	10
Konferencija BAM 2014	6	4	10	0	0	0	0	0	0	3	7	10
Konferencija BAM 2016	9	4	13	0	0	0	2	3	5	3	6	9
UKUPNO			94			11			16			87

SLIKA 9: Analiza učešća bibliotekara, arhivista i muzeologa sa zbornicima radova

Za svaku konferenciju i godinu kada je konferencija održana prebrojala sam koliko je učestvovalo biblioteka, koliko arhiva, koliko muzeja i upisala u tabelu. Obzirom da je bilo radova koji nisu pripadali ni jednoj od ove tri ustanove već su to radovi informacijskih stručnjaka koji rade na različitim fakultetima, školama i drugim ustanovama pa sam ih označila pod nazivom “općenito“, iako su većina njih bibliotekari, arhivisti i muzeolozi. Zatim sam

prebrojala koliko je bilo biblioteka, arhiva i muzeja iz naše zemlje a koliko onih radova koji ne pripadaju bibliotekama, arhivima i muzejima naše zemlje pa sam ih označila kao “međunarodne“. Također radove koji nisu pripadali ni bibliotekama, ni arhivima ni muzejima već ostalim odnosno u tabeli navedeni kao “općenito“ sam razvrstala na BiH i međunarodne. Zatim sam izvršila analizu za svaku godinu ponaosob i na kraju sam napisala ukupan broj učestvovanja biblioteka, arhiva i muzeja za sve godine zajedno . Tako sam tabelu razvrstala krenuvši od 2007. godine . gdje je biblioteka međunarodnih bilo dvije i biblioteka iz naše zemlje također dvije, a ukupan broj četiri. Arhiva iz naše zemlje je učestvovalo dva dok međunarodnih nije bilo, pa je bio samo jedan arhivista sa radom iz ustanove arhiv. Muzeja je bilo ukupno dva, od kojih iz Bosne i Hercegovine dva, a međunarodnih također nije bilo. Općenito ih je bilo osam, s tim da su svi iz naše zemlje, dok međunarodni nisu učestvovali. U 2008. godini biblioteka je učestvovalo duplo više deset, od kojih iz naše zemlje sedam a međunarodnih tri. Dok je sa druge strane u odnosu na 2007. godinu smanjen broj ostalih duplo, pa ih je ukupno bilo četiri od koji tri iz naše zemlje a jedan međunarodni. Što se tiče arhiva i muzeja učestvovalo ih je isti broj tri, s tim da međunarodnih nije ni jedan. U 2009. godini također je bilo deset biblioteka s tim da je za razliku od 2008. Godine međunarodnih bilo sedam a tri iz naše zemlje. Arhiva je bilo ukupno dva iz naše zemlje, dok međunarodnih kao i u predhodnoj godini nije bilo. Muzeolozi sa radovima iz muzeja nisu učestvovali u ovoj godini. A općenito iz naše zemlje ih je kao i u predhodne dvije godine bilo više nego međunarodnih, ukupno je učestvovalo sedam, od kojih šest iz Bosne i Hercegovine a međunarodnih jedan. U 2010. godini broj biblioteka raste na ukupan broj trinaest, osam iz naše zemlje a međunarodnih pet, dakle opet iz Bosne i Hercegovine imamo više u odnosu na međunarodne. Što se tiče arhiva nema pomaka u odnosu na predhodnu godinu, također dva, gdje imamo po jedan međunarodni i domaći iz naše zemlje. Muzeja učestvuje jedan gdje je slična situacija kao i sa arhivima, i taj jedan iz Bosne i Hercegovine. Općenito ih učestvuje četrnaest, dakle iz godine u godinu raste broj općenitih, gdje iz naše zemlje učestvuje deset a međunarodnih imamo četiri. U 2011. godini biblioteka učestvuje jedanaest, ali međunarodnih ima više sedam, dok iz naše zemlje imamo četiri. Arhiva imamo dva i to iz Bosne i Hercegovine dok međunarodni nisu učestvovali. Što se tiče muzeja imamo nešto povećan broj u odnosu na predhodne godine, četiri, od kojih jedan međunarodni a četiri iz naše zemlje. Općenito ih je učestvovalo trinaest od kojih kao i u predhodnoj godini deset iz Bosne i

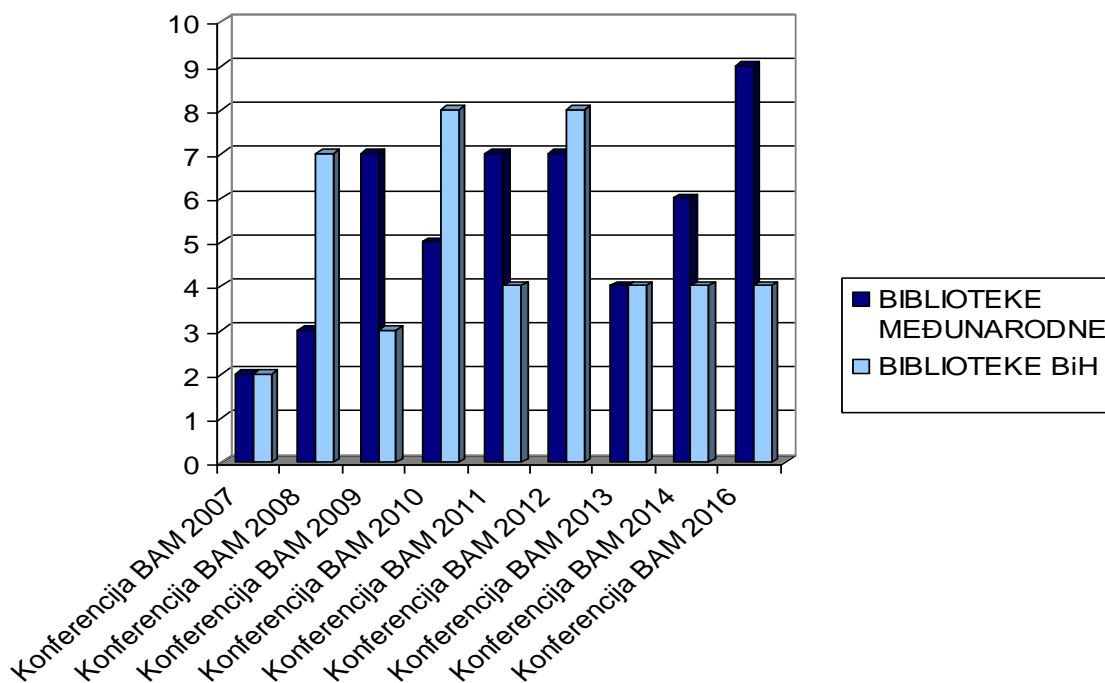
Hercegovine a tri imeđunarodna. Što se tiče 2012 godine, muzeji nikako ne učestvuju isto kao u 2009. godini, arhiva učestvuje svega jedan iz Bosne i Hercegovine, ostalih ima dvanaest, od kojih deset iz naše zemlje kao i predhodne dvije godine a međunarodni ne učestvuju. Biblioteka u ovoj godini ima najviše petanest, gdje imamo približan broj domaćih osam i međunarodnih sedam. Kada je u pitanju 2013. godina arhivi ne učestvuju, muzeja ima samo jedan iz naše zemlje, biblioteka osam od kojih po četiri iz naše zemlje a četiri međunarodna, dok općih ima deset, od kojih osam iz naše zemlje a dva međunarodna. U 2014. godini ni muzeji ni arhivi ne učestvuju, dok biblioteka i općenitih ima po deset, gdje biblioteka iz naše zemlje ima četiri a šest međunarodnih, dok s druge strane općenitih iz naše zemlje ima sedam, dakle više u odnosu na međunarodne općenite kojih ima tri. I na kraju, u 2016. godini arhiva ponovo nema u učešću, muzeja ima veći broj nego predhodnih godina, ukupno pet od kojih tri iz naše zemlje a dva međunarodna. Biblioteka učestvuje trinaest kao i 2010. godine, od kojih međunarodnih ima više devet, a onih iz naše zemlje svega četiri. Ostalih ima devet, gdje imamo veći broj iz Bosne i Hercegovine šest a međunarodnih tri. Nakon što je analizirana tabela, grafički se može predstaviti ukupan broj svih biblioteka, arhiva, muzeja i ostalih ne pojedinačno za svaku godinu već za sve godine koje su navedene u tabeli. Pa je tako biblioteka uključujući i međunarodne i BiH za 2007.; 2008.; 2009.; 2010.; 2011.; 2012.; 2013.; 2014. i 2016. godinu ukupno učestvovalo devedeset i četiri, arhiva jedanaest, muzeja šesnaest, i općenitih osamdeset sedam. Ova tablela i analiza učešća biblioteka, arhiva, muzeja i ostalih može se grafički predstaviti. Da bi analiza bila jasnija, najprije je potrebno predstaviti ukupan broj svih biblioteka, arhiva, muzeja i općenito. Kada se grafički prikaže u postotku, to ovako izgleda:

SLIKA 10: Učešće svih biblioteka, arhiva, muzeja i općenito sa zbornicima radova

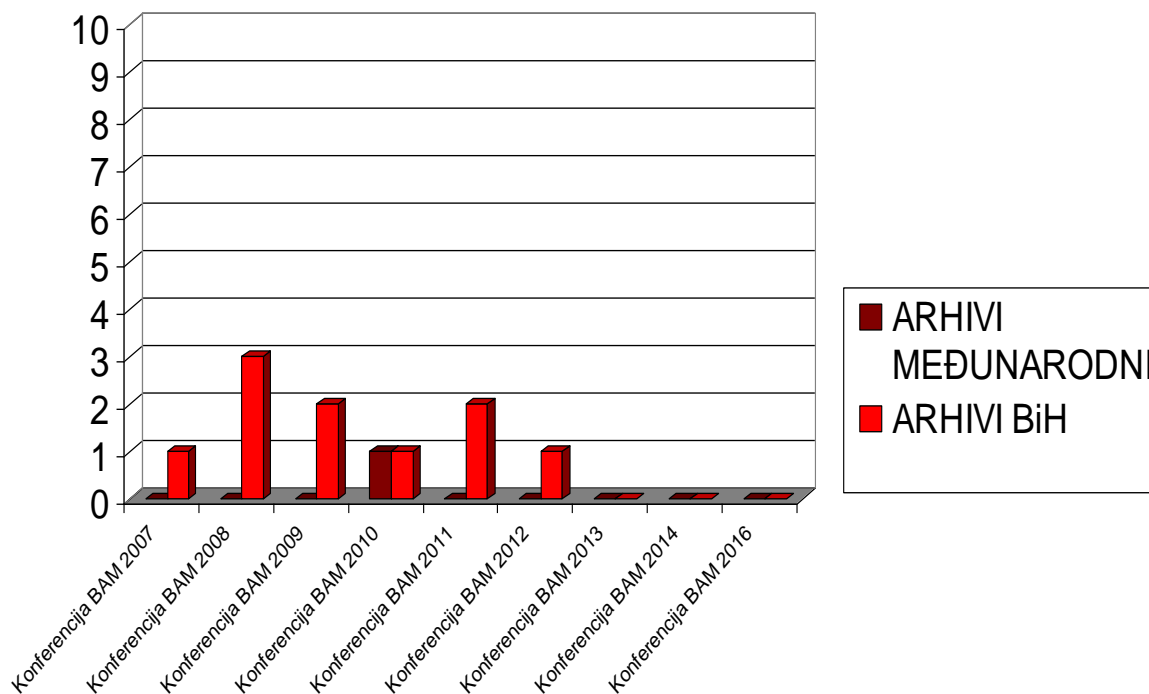
Kao što se može vidjeti na Slici 10. biblioteke su najbrojnije sa 45%, ostale ustanove su nešto manji broj 42%, dok je muzeja učestvovalo 8%. Arhiva je učestvovalo najmanje, svega 5%. Što se tiče ostalih ustanova koje sam označila kao "općenito" također su većinom fakulteti i bibliotekari koji rade na fakultetima i u školama objavljivali zbornike radova, tako da je uglavnom njihova zasluga što su na drugom mjestu ispod biblioteka. Dakle biblioteke prednjače u odnosu na muzeje i arhive kada je u pitanju može se reći učešće za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja u našoj zemlji. Ova analiza nam može "otvoriti" oči da vidimo i ustanovimo razloge tako malog učešća muzeja i naročito arhiva na BAM konferenciji, i zašto se kao sastavni dijelovi Asocijacije BAM nedovoljno zalažu za približavanje ovih baštinskih ustanova. Ono što je primjetno dakle jeste činjenica da se arhivi u Bosni i Hercegovini još uvijek nisu dovoljno uključili u ovu Asocijaciju. Bibliotekari sa zbornicima radova su i dalje najzastupljeniji. Da li je ovaj omjer koji pokazuje nedovoljnu zastupljenost muzeologa i arhivista sa zbornicima radova na Konferenciji BAM, samo rezultat činjenice što su arhivisti i muzeolozi manje brojni u odnosu na bibliotekare u Bosni i Hercegovini, ili je problem negdje drugo? Pomak u primjeni informacijskih tehnologija najzastupljeniji je u oblasti bibliotekarstva. Iako živimo u kriznom okruženju, zalaganje biblioteka za pružanje potrebnih informacija, za obrazovanje i razvoj

kulture neupitno je. Biblioteke su te koje pružaju informacije za sve korisnike pod istim uvjetima, i korisnici biblioteka nisu određena skupina ljudi već svi građani. Za svaku saradnju je potrebno podjednako učešće, tako i za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja. Iako je dosta muzejske i arhivske građe uništeno nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu, iako korisnici najviše posjećuju biblioteke, a arhive i muzeje s vremena na vrijeme, iako muzeji nisu dovoljno povezani u našoj zemlji, ipak ne postoji opravdanje za nedovoljno zalaganje za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja. Jer zajedničkim radom i naporima baštinske ustanove jedino mogu napredovati i prevazići izazove koje im nudi digitalno doba. Treba se nadati da će u budućnosti adekvatnije sudjelovanje muzeologa i arhivista sa svojim radovima opravdati i sam naziv Konferencije BAM: Biblioteke, Arhivi, Muzeji. Nakon analize ukupnog broja biblioteka, arhiva, muzeja i općenito, izvršila sam poređenje biblioteka, arhiva, muzeja i općenito učešća u našoj zemlji i međunarodnih. Na Slici 11. grafički je predstavljeno poređenje biblioteka iz Bosne i Hercegovine i međunarodnih za 2007.; 2008.; 2009.;2010.; 2011; 2012; 2013; 2014 i 2016. godinu.

SLIKA 11: Biblioteke međunarodne i biblioteke BiH po godinama

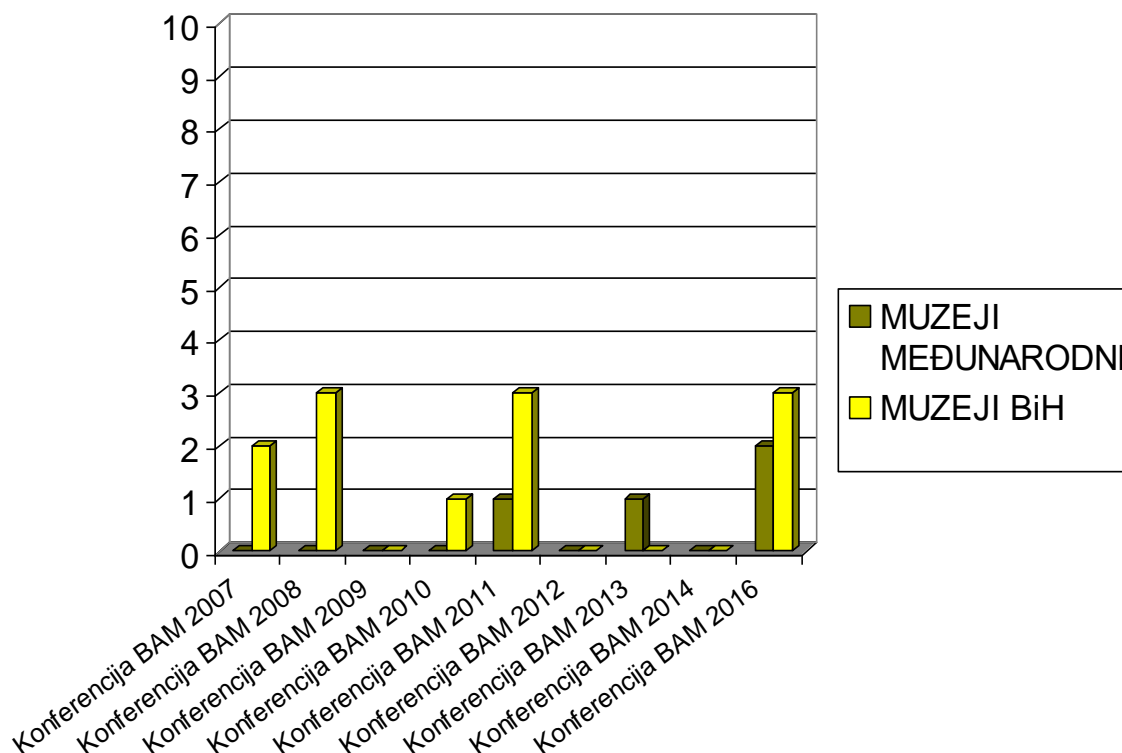
Kada se sabere broj ukupnih međunarodnih biblioteka on iznosi pedeset, dok biblioteka iz Bosne i Hercegovine iznosi četrdeset i četiri. Tako dolazimo do zaključka da ukupan broj svih međunarodnih ne prednjači puno ispred biblioteka BiH , čime možemo biti zadovoljni kolika je angažovanost biblioteka iz naše zemlje. S druge strane zadovoljavajuća je činjenica da su biblioteke van naše zemlje također relativno dobro uključene, a mi se trebamo ugledati na susjede i slijediti njihov način saradnje. Na početku 2007. godine bilo je najmanje učesnika, isti broj iz naše zemlje i međunarodnih. 2008. i 2009. godine dolazi do naglog porasta i jednih i drugih. Povećava se broj BiH biblioteka u 2010 u odnosu na međunarodne, dok 2011 povećava se broj međunarodnih u odnosu na biblioteke iz BiH. U 2012. godini imamo nešto veći broj biblioteka iz naše zemlje dok 2013. godine smanjuje se broj učesnika što znači da imamo oscilacije a ne konstantno povećanje broja učesnika. U 2016. i 2017. godini više je učestvovalo međunarodnih dok je broj biblioteka iz BiH od 2013. ostao isti. Skala za pregled učestvovanja biblioteka, arhiva, muzeja i općenito ide od nule do deset, jer je deset najveći broj učesnika što su učestvovali iz biblioteka, arhiva, muzeja i ostalih, pa sam na osnovu toga napravila poređenje za svaku skalu biblioteka, arhiva, muzeja i općenito. Na istoj skali od nula do deset na Slici 12. Grafički je predstavljeno poređenje arhiva iz Bosne i Hercegovine i međunarodnih arhiva za 2007.; 2008.; 2009.;2010.; 2011; 2012; 2013; 2014 i 2016. godinu.

SLIKA 12: Arhivi međunarodni i arhivi BiH po godinama

Što se tiče arhiva oni su na skali na zadnjem mjestu. Na temelju Slike 12. vidimo da se međunarodni arhivi pojavljuju samo jednom, 2010. godine, ostalo su arhivi iz Bosne i Hercegovine kojih ima deset. Vidimo da na skali dostižu najveći broj tri što je razočaravajuća činjenica. Ono što je također razočaravajuća činjenica jeste 2007. Godine broj učesnika je jedan i isti broj se ponavlja 2012. Godine što znači da broj učešća arhiva ne raste iz godine u godinu, dakle nema napretka, već oscilira. A zadnje tri godine 2013.; 2014.; i 2016.; i međunarodni i arhivi iz naše zemlje su na nuli, dakle ne učestvuje ni jedan arhiv. Stoga bi se trebalo raditi na tome da se utvrde razlozi neučešća arhiva te raditi na tome da se situacija promjeni u današnjem okruženju gdje bi zbog savremene tehnologije učešće trebalo biti što veće. Rezultat nedovoljnog učešća arhiva pokazuje nam da zapravo arhivi u našoj zemlji sarađuju više međusobno, pa se vode time da su “sami sebi dovoljni.“ Potrebno je riješiti prvenstveno neka elementarna pitanja kada su u pitanju arhivi u našoj zemlji, omogućiti da imaju uslove za saradnju koliko i biblioteke pa ispitati koliko je to imalo efekta. Ova analiza ne pokazuje da arhivisti nisu dovoljno

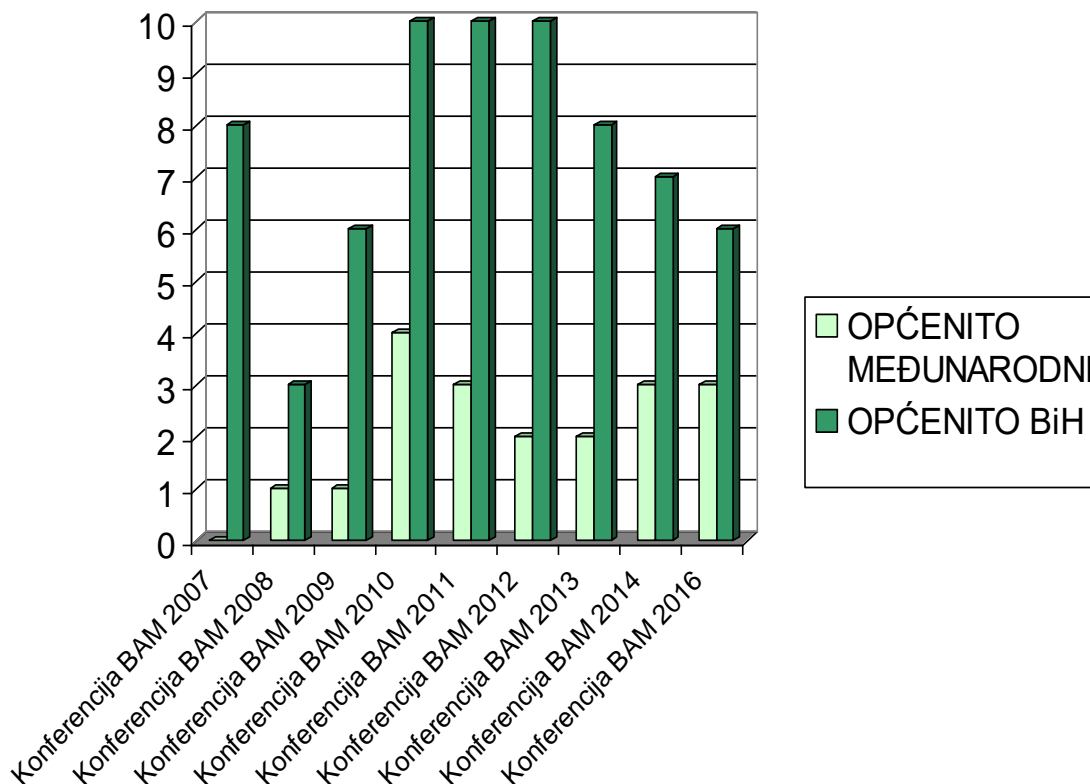
zainteresovani za rad i saradnju već treba ispitati okolnosti koje im ne dozvoljavaju da se zalažu onoliko koliko bi htjeli. Kada se riješe neka osnovna pitanja, i omogućće uslovi za rad i saradnju općenito, i kada sve tri ustanove podjednako shvate važnost zajedničkog djelovanja, onda je potrebno da se ustanove dovoljno zalažu jer je ključ saradnje timski rad, kompromis, povjerenje, fleksibilnost, stalna komunikacija svih partnera, dakle i biblioteka i arhiva i muzeja. Nakon što se riješe neka osnovna pitanja i omogućće uslovi za rad, pa nakon toga kada se prevaziđu nedostaci kao što su nezainteresovanost za dogovore, preveliko oslanjanje na doprinos pojedinca ili druge ustanove sa kojom se saraduje, nedostatak pravilnika i slično, tek onda se može vidjeti da se postotak učešća ovih ustanova ne razlikuje mnogo. Jer neki nedostaci kao što su finansije, nedostatak opreme, nedostatak sredstava za digitalizaciju i slično mogu se riješiti i opravdani su, ali za nedovoljno zalaganje i trud ovih ustanova za saradnju ne postoji opravdanje. I ti nedostaci mogu se prevazići samo ukoliko ove ustanove zajednički udruže snage. Jer treba uzeti u obzir da i biblioteke funkcionišu u kriznom okruženju. Ali bez obzira daleko su ispred muzeja i arhiva. Također ni muzeji ne odmiču puno ispred arhiva. Muzeji koji čuvaju predmete koji svjedoče o prošlosti naše zemlje trebali bi da ističu što više vrijednost svojih eksponata. Nakon analize arhiva na Slici 13. Grafički je predstavljeno poređenje muzeja iz Bosne i Hercegovine i međunarodnih muzeja za 2007.; 2008.; 2009.;2010.; 2011; 2012; 2013; 2014 i 2016. godinu.

SLIKA 13: Muzeji međunarodni i muzeji BiH po godinama

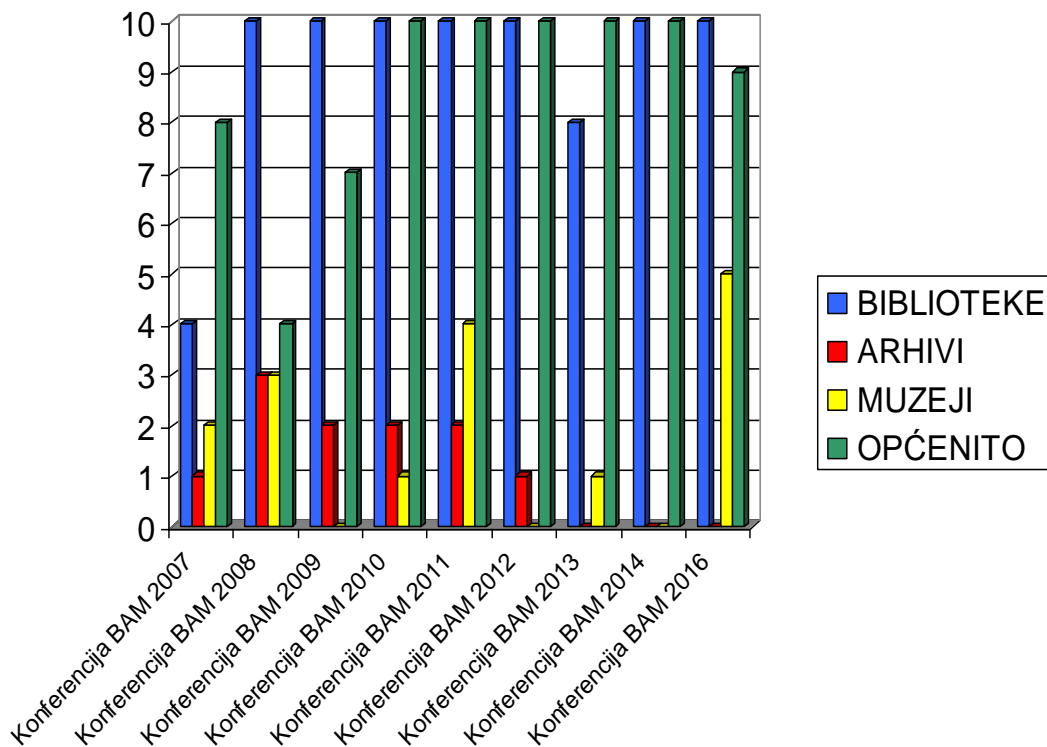
Na Slici 13. Kao što je slučaj sa bibliotekama i arhivima i broj učešća muzeja iz BiH i međunarodnih varira, dakle ne ide iz godine u godinu uzlaznom putanjom, nego imamo oscilacije. To nam pokazuje da za devet godina koliko traju konferencije učešće biblioteka, arhiva i muzeja sa zbornicima radova, stanje se ne popravlja na bolje mada bi se u budućnosti trebalo raditi na tome, da svake godine broj učestvovanja poraste i ne dozvoliti da opada. Muzeja je ukupno učestvovalo 16, od kojih dvanaest iz BiH a četiri međunarodna. Najveći broj učesnika dostiže broj tri na skali i to učesnika iz BiH. U 2009.; 2012 ; i 2014.; godini ne učestvuje ni jedan arhiv što nam također pokazuje da situacija nije baš zadovoljavajuća. Sve ono što je rečeno za arhive odnosi se i na muzeje, jer i muzeji kao i biblioteke i arhivi postoje u svojoj pojedinačnosti ali se njihova vrijednost i osobenost može ostvariti samo u povezanosti sa drugima. Rezultate koja sam dobila analizom učešća biblioteka, arhiva, muzeja i općenito sa zbornicima radova na Konferenciji BAM, ne znači da su arhivi i muzeji manje važni kao kulturne ustanove ili da se manje zalažu za saradnju i približavanje baštinskih ustanova, nego je ovo samo jedan pokazatelj

da situacija kada je u pitanju učešće ovih ustanova nije na zavidnom nivou, i da ova analiza bude podsticaj da se utvrde razlozi takve situacije da se ta situacija u budućnosti promjeni. Jer Asocijacija BAM i učestvuje u izradi strategija razvoja biblioteka, arhiva i muzeja u savremenom informacijskom društvu, te stoga je od velike važnosti da biblioteke, arhivi i muzeji podjednako uključe i postanu dio Asocijacije BAM, kako bi “isplivale“ iz krize u kojoj se nalaze, gdje bi ostavrujući saradnju doprinijele razvoju svojih ustanova pojedinačno, pomogle ustanovama sa kojima saraduju a istovremeno pružile bolje usluge korisnicima. Na slici 14. Prikazano je poređenje ostalih učesnika međunarodnih i učesnika iz BiH sa zbornicima radova Konferencije BAM po godinama, za 2007.; 2008.; 2009.;2010.; 2011; 2012; 2013; 2014 i 2016. Ostali odnosno Općenito kako sam nazvala učesnike ustanova koje nisu biblioteke, arhivi, muzeji, podrazumijevaju sve ustanove koje su povezane sa ovim baštinskim ustanovama, prvenstveno fakulteti i škole sa područja naše zemlje kao i izvan nje.

SLIKA 14: Općenito međunarodni i općenito BiH po godinama

Razlog većeg učešća ovih ustanova jeste taj što učestvuju biblioteke koje su sastavni dio ovih ustanova. Na Slici 14. jasno se vidi dominacija općih iz BiH u odnosu na opće međunarodne. Ono što se može zaključiti iz analize jeste da biblioteke, arhivi, muzeji i općenito podjednako variraju tokom godina, i da je veći broj učesnika iz BiH nego međunarodnih, osim kada su u pitanju biblioteke, mada je tu mala razlika između biblioteka iz BiH i međunarodnih. Na skali one dostižu broj učesnika deset, što je slučaj i kada sam analizirala biblioteke. Najviše učesnika iz BiH bilo je 2010.; 2011.; 2012. Dok 2013.; 2014.; i 2016.; imamo postepeno opadanje. Na Slici 15. prikazana je analiza biblioteka, arhiva, muzeja i općenito po godinama uključujući i one iz BiH i međunarodne.

SLIKA 15: Biblioteke, Arhivi, Muzeji i Općenito po godinama

Dakle prethodno je analizirano poređenje posebno biblioteka, arhiva, muzeja i općenito a na Slici 15. vidimo jasan pregled kako to izgleda kada se sve zajedno uporedi. Može se vidjeti da je

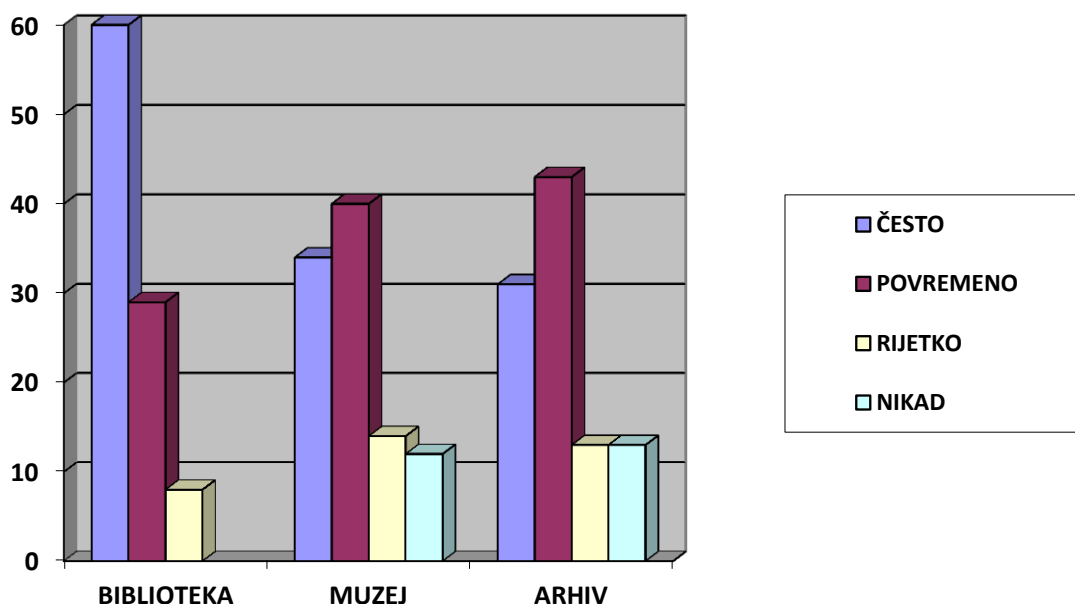
učesće arhiva i muzeja neprimjetno u odnosu na biblioteke i općenito. Kako je cilj održavanja Konferencije BAM uspostavljanje saradnje između biblioteka, arhiva i muzeja u Bosni i Hercegovini te veća dostupnost informacija uz primjenu novih tehnologija, neophodna je prije svega volja i trud ovih ustanova, a zatim je potreban preduslov za uspjeh a to je postojanje motiva koji proizilazi iz zajedničkog interesa da se riješe neki finansijski, organizacioni i strukturni problemi. Asocijacija informacijskih stručnjaka: BAM je pokretanjem Konferencije dala novu dimenziju bibliotekama, arhivima i muzejima omogućujući nove oblike saradnje i razmjene iskustava. Organizacija i djelovanje ove Asocijacije jedan je od faktora koji mogu bitno utjecati na razvoj bibliotečke, arhivske i muzejske djelatnosti.

ANKETNO ISTRAŽIVANJE O UPOZNATOSTI STUDENATA SA BAM INSTITUCIJAMA

Obzirom da je utjecaj informacijskih tehnologija promijenio i pristup korisnika bibliotekama, arhivima i muzejima, bilo je stoga potrebno istražiti koliko je nova tehnologija koja je postala dio svakodnevnice i studenata, utjecala na njih, jer su studenti važni korisnici biblioteka, arhiva i muzeja. Također je bilo potrebno istražiti koliko je sa dolaskom informacijskih tehnologija saradnja biblioteka, arhiva i muzeja utjecala na korisnike. Istraživanje je provedeno u obliku online ankete. Anketni obrazac izrađen je putem Googleovog obrasca za izradu anketnog upitnika, u periodu od 13. do 16. jula 2017. godine. Google anketa se sastoji od 10 pitanja zatvorenog tipa gdje studenti imaju ponuđene odgovore. Pitanja se sastoje iz dva dijela. Jedan dio obuhvata 6 pitanja: Koliko puta godišnje posjećujete biblioteke?; Koliko puta godišnje posjećujete arhive?; Koliko puta godišnje posjećujete muzeje?; Da li vidite korist za sebe u saradnji i povezanosti biblioteka, arhiva i muzeja?; Koji je najčešći način korištenja biblioteka, arhiva i muzeja?; Da li smatrate da je jednostavnije kada je BAM građa smještena na jednom mjestu?; i tu se ispituje koliko se studenti zanimaju za baštinske ustanove. U drugom dijelu ispituje se odnos studenata i informacijskih usluga a obuhvata četiri pitanja: Da li bi biblioteke, arhivi i muzeji trebali raditi na tome da vam omoguće bolje pružanje digitalnih informacijskih usluga u svojim ustanovama? Koji je najčešći način korištenja informacijskih usluga?; Koje

digitalne informacijske usluge biste željeli u bibliotekama, arhivima i muzejima?; Koje su prednosti građe u digitalnom obliku?. Anketa je provedena između 70 studenata svih odsjeka Filozofskog fakulteta Sarajevo.

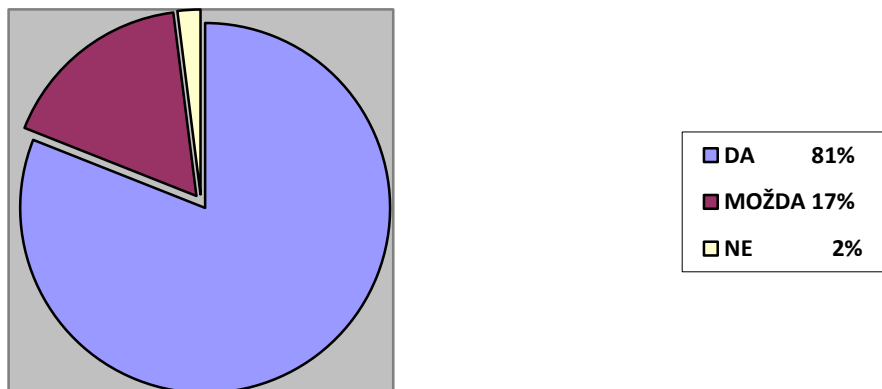
Na pitanje koliko puta godišnje posjećuju biblioteke, 60% studenata odgovorilo je kako biblioteke posjećuju često. Rezultat pokazuje kako većina njih ipak ima pristup bibliotekama, iako se ta posjeta odnosi na odlazak u biblioteku koja je u sastavu fakulteta. Ovaj pokazatelj 29% studenata odgovorilo je da biblioteke posjećuje povremeno, što se odnosilo na odlazak u biblioteku samo po potrebi, dok je 8% njih odgovorilo da biblioteke posjećuje rijetko, što nam pokazuje da ima studenata koji ne posjećuju biblioteke onoliko koliko bi trebali. Ni jedan student nije odgovorio da biblioteke ne posjećuje nikad. Kada su u pitanju muzeji, najviše studenata (40%) odgovorilo je da tu baštinsku ustanovu posjećuju povremeno, 34% studenata odgovorilo je da muzeje posjećuje često. 14% studenata posjećuje muzeje rijetko a rijetko podrazumijeva i jednom godišnje. Značajan broj ispitanika (12%) odgovorio je da muzeje nikad ne posjećuje što nije zadovoljavajući rezultat, obzirom da bi posjeta muzejima trebala biti veća nego ikad. Iako je nova tehnologija promjenila i pristup baštinskim ustanovama, može se reći da su muzeji današnje korisnike ipak dočekali nespremne i neprilagođene novim uslovima, jer zahtjevi korisnika u ovom slučaju studenata postaju sve precizniji i složeniji. Ono što se može primjetiti jeste da su korisnici koji najviše posjećuju muzeje uglavnom studenti historičari, i te posjete uglavnom se odnose na posjete iz potreba vezanih za informacije koje su im potrebne za određeno gradivo koje studiraju. Na pitanje koliko posjećuju arhive, najviše studenata je odgovorilo da posjećuje povremeno (43%), zatim 31% studenata posjećuju često što također rezultat nije na zavidnom nivou. I ovdje je slučaj kao sa muzejima, bilo je studenata koji ne posjećuju nikako arhiv (13%) jednak broj kao i onih ispitanika koji posjećuju rijetko. Ovakvi rezultati su očekivani, jer arhivima pristupaju istraživači koji žele građu potrebnu za naučno-istraživačke radove. To je građa koja se u većini slučajeva ne iznosi izvan arhiva, što nije slučaj sa bibliotekama. Na slici 16. može se vidjeti postotak posjete ispitanika bibliotekama, arhivima, muzejima.

SLIKA 16: Koliko puta godišnje posjećujete biblioteke, arhive i muzeje ?

Analiza dobijenih rezultata prikazanih na Slici 16 pokazuju kako veliki postotak ispitanika (60%) posjećuje biblioteke, dok relativno manji postotak (34%) ispitanika posjećuje muzeje, i nešto manji broj, 31% njih posjećuje arhive. Evidentno je to da je korištenje novih tehnologija korisnicima omogućilo da informacijama mogu pristupiti i od kuće što je umanjilo posjećenost ovim ustanovama baštine. Studenti obično posjećuju biblioteke, arhive i muzeje zbog željenih informacija, te stoga ima onih koji nikad nisu posjetili muzej ili arhiv iz razloga da to nije područje kojim se bave a za posjete nemaju vremena zbog prevelike okupiranosti informacijama koje su im potrebne. Na pitanje da li vidite potencijalnu korist za sebe u saradnji i povezanosti biblioteka, arhiva i muzeja?, iznimno veliki postotak (81%) studenata je svjestan važnosti saradnje ovih ustanova i koristi koje bi mogli pronaći u toj povezanosti, naročito što su informacijske tehnologije otvorile nove mogućnosti za saradnju kako bi se bogatstvo kulturne baštine bolje predstavilo široj javnosti. 17% studenata smatra da biblioteke, arhivi i muzeji možda imaju korist zajedničkim djelovanjem što znači da je saradnja uspjela djelimično

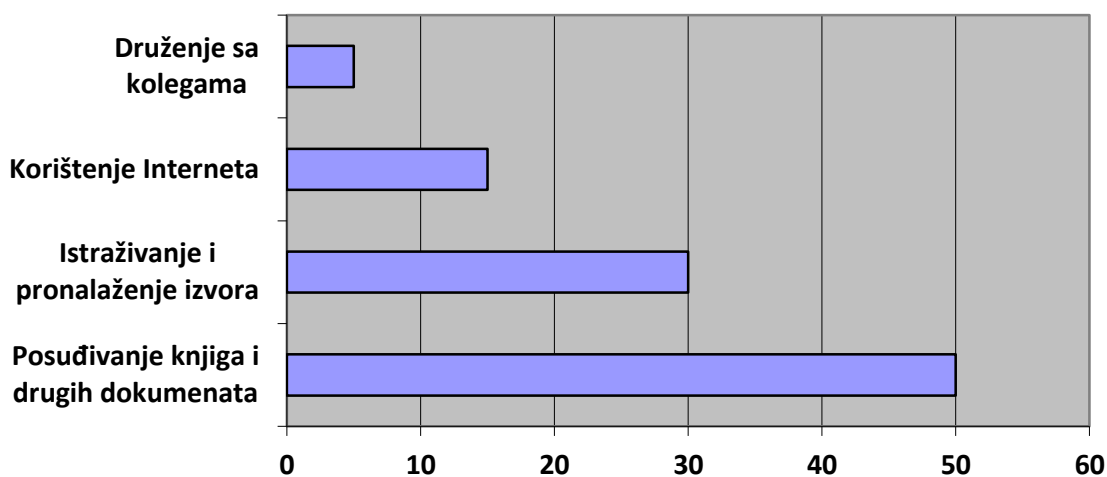
zadovoljiti potrebe korisnika . Iako je veliki broj ispitanika odgovorio potvrdno, bilo je i onih, svega 2%, koji su odgovorili negativno, smatrajući da ne vide neku korist za sebe u toj zajedničkoj saradnji ovih ustanova. Međutim potrebno je da one više rade na međusobnoj saradnji, kako bi se korisnici sami uvjerali u prednosti koje im donosi njihovo zajedničko djelovanje, kao na primjer istovremeno pretraživanje njihovih fondova i slično.

SLIKA 17: Da li vidite potencijalnu korist za sebe u saradnji i povezanosti biblioteka, arhiva i muzeja?

Prema dobijenim rezultatima na Slici 17, može se zaključiti da analizirani podaci pokazuju da su studenti svjesni da su upravo oni kao korisnici u središtu te saradnje i od iste upravo oni imaju najveću korist i dobrobit. Iako vrlo mali postotak studenata (2%) je dao negativan odgovor, ne znači da se ta saradnja negativno odrazila na njih, već smatraju da je situacija prije i poslije saradnje ostala nepromjenjena, Oni su svjesni da se međusobna povezanost iole mora pozitivno uticati na njihove navike i interese. Kada se govori o razlozima odlaska u biblioteku, arhiv ili muzej, rezultati prikazani na Slici 18 pokazuju kako studenti najčešće koriste biblioteku, arhiv i muzej za posuđivanje knjiga i drugih dokumenata 50%, 30% studenata koristi ove tri baštinske ustanove za istraživanje i pronalaženje izvora, 15 % studenata koristi Internet u ovim ustanovama. Zanimljiv je podatak kako vrlo mali broj studenata (5%) smatra biblioteku, arhiv i muzej mjestom sastanka i druženja sa kolegama i za posjete iz razonode, što pokazuje kako ove

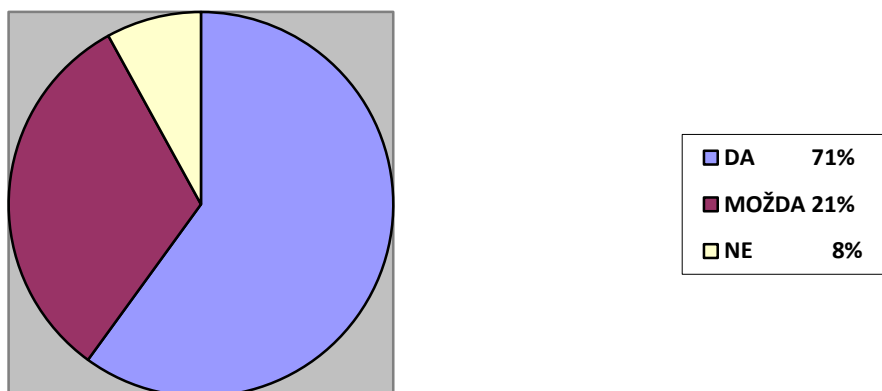
kulturne ustanove kod studenata nisu prepoznate kao mjesto druženja, već više kao mjesto učenja i pronalaženje potrebnih izvora.

SLIKA 18: Najčešći način korištenja biblioteka, arhiva i muzeja

Da biblioteke, arhivi i muzeji u našoj zemlji treba da rade na tome da im omoguće bolje pružanje digitalnih informacijskih usluga, smatra većina ispitanika (71%). Analizirani podaci pokazuju kako je iznimno važno da biblioteke, arhivi i muzeji svojim korisnicima nude digitalni vid usluživanja, jer to će ih usmjeriti na zajedničku saradnju. Razlog tome jeste činjenica da digitalno doba a time i digitalne informacijske usluge mijenjaju ulogu ovih kulturnih institucija, jer imati pristup građi u digitalnom obliku briše administrativne razlike između njih. Mali broj studenata (8%) ne smatra da bi biblioteke, arhivi i muzeji trebali raditi na pružanju digitalnih informacijskih usluga, što pokazuje da relativno mali broj je zadovoljan informacijskim uslugama koje mu se trenutno pružaju u baštinskim ustanovama. Preostalih 21% , su ispitanici koji nisu dali ni pozitivan ni negativan odgovor, pa treba pretpostaviti da nisu upućeni u to koliko su naše baštinske ustanove su u mogućnosti zadovoljiti potrebe korisnika koje su svakim danom zahtjevnije. Nije iznenađujući rezultat koji je dobijen odgovorom na ovo pitanje. Jer činjenica je da samo neke od ustanova (biblioteka, arhiva, muzeja) imaju svoju on-line web stranicu illi digitalnu zbirku. Za BiH je od izuzetne važnosti da krene mnogo brže u primjenu

novih tehnologija kako bi omogućila interaktivni i direktniji pristup korisnika bibliotekama, arhivima i muzejima. Jer *saradnja ovisi o spremnosti okupljenih da sarađuju*.⁷⁵ Potrebno je detaljnije analizirati mreže i digitalne informacijske usluge koje danas imaju biblioteke, arhivi i muzeji u Bosni i Hercegovini, kao i njihovo korištenje postojećim tehnologijama te načinima na kojima se usluge mogu poboljšati.

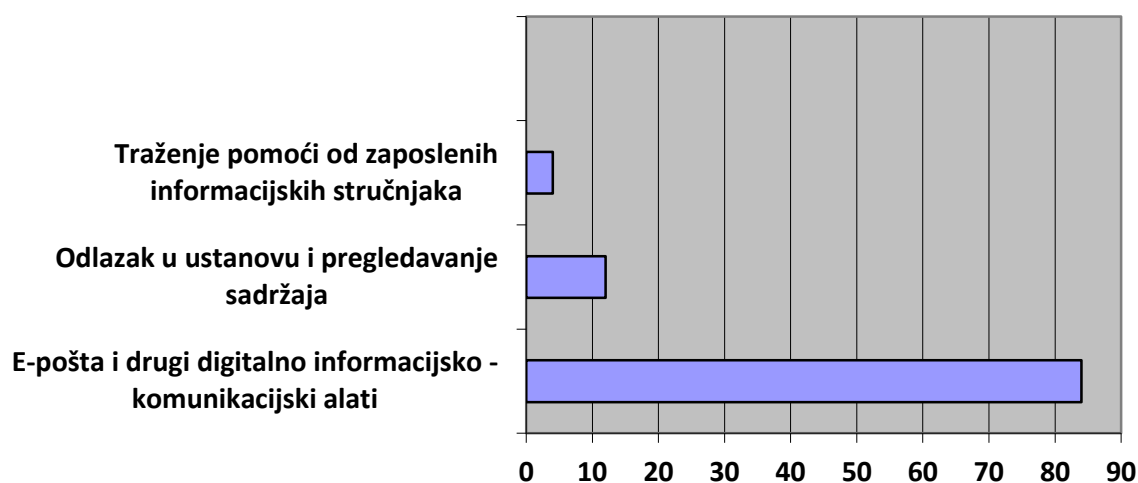

SLIKA 19: Da li bi biblioteke, arhivi i muzeji trebali raditi na tome da vam omoguće bolje pružanje digitalnih informacijskih usluga u svojim ustanovama?

Kada su odgovarali na pitanje koje informacijske usluge koriste kako bi pristupili bibliotekama, arhivima i muzejima, 84% studenta sudjeluje u mrežnom okruženju koristeći e-poštu i sve raspoložive digitalno informacijsko-komunikacijske alate kao najjednostavniji model digitalnog informacijskog usluživanja kako bi pristupili bibliotekama, arhivima i muzejima. 12% studenata

⁷⁵Stričević, Ivanka. Školske knjižnice i partnerstvo u zajednici. // XX Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske : Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskog knjižničarstva / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008. Str. 129-133.

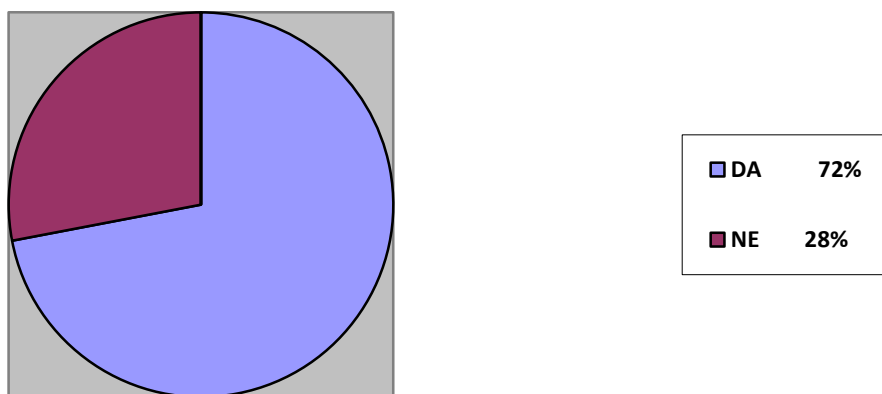
je odgovorilo da pregledava police i odlazi u fizički prostor ovih ustanova, misleći prvenstveno na biblioteke, a da prethodno ne pregleda i ne koristi mrežni katalog i stranice biblioteka, arhiva i muzeja kako bi došli do željenih informacija. Na osnovu Slike 20 ponovo se potvrđuje činjenica da je digitalna tehnologija smanjila posjećenost bibliotekama, arhivima i muzejima kao ustanovama, ali je pojednostavila pristup informacijama koje nude ove ustanove. Ovaj rezultat anketnog istraživanja (SLIKA 20) pokazuje kako studenti biraju lakši način da bi došli do traženih informacija, što znači da je informacijska tehnologija omogućila brži i jednostavniji pristup informacijama u savremenom tehnološkom okruženju.

SLIKA 20: Najčešći način korištenja informacijskih usluga

Kada je riječ o građi ovih ustanova i njejoj dostupnosti korisnicima, čak 72% ispitanika potvrdno je odgovorilo na pitanje da li smatraju da je potencijalno jednostavnije kada je biblioteka, arhivska i muzejska građa smještena na jednom mjestu, smatrajući olakšavajuću činjenicu to što mogu pronaći različitu građu na jednom mjestu. Međutim iznenađujuća je činjenica da ostalih 28% studenata ne smatra kao prednost to što različitu građu može pronaći na

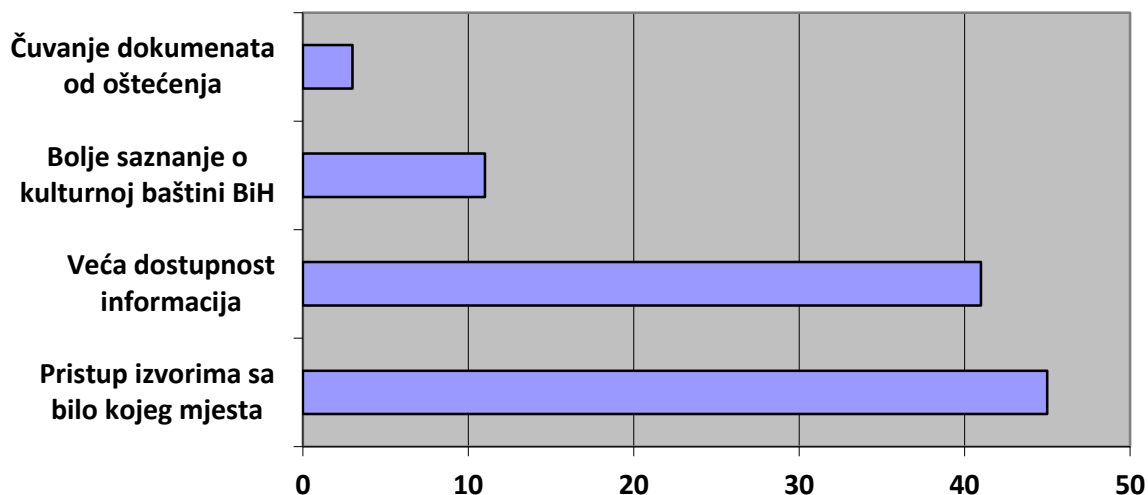
jednom mjestu. Kao razlog toga navode da građa na jednom mjestu stvara osjećaj preopterećenosti, te zbog velikog broja informacija koji im se nudi, ne mogu se fokusirati na ono što im je potrebno. Treba istaći da i arhiv i muzej u svom sastavu imaju bibliotečki fond, i da se svaka ustanova razlikuje po vrsti građe koja je čini posebnom, ali je zbog jednostavnijeg i bržeg pronalaženja informacija te da studenti ne moraju posjećivati tri različite ustanove već im je jednostavnije na jednom mjestu pronaći ono što im je potrebno, što je i rezultat istraživanja pokazao (SLIKA 21).

SLIKA 21: Da li smatrate da je potencijalno jednostavnije kada je BAM građa smještena na jednom mjestu?

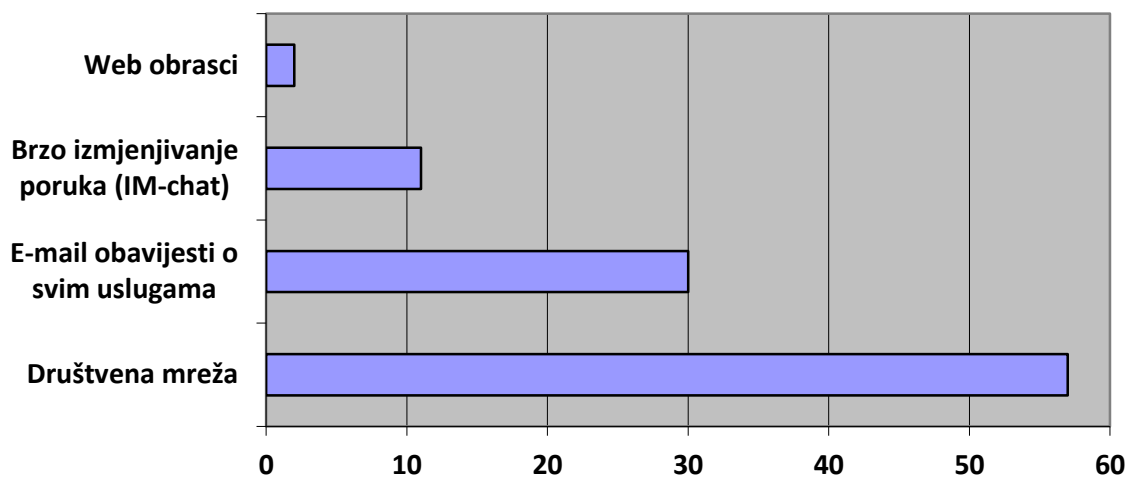
Što se tiče građe u digitaliziranom obliku, prednosti korištenja takve građe u odnosu na građu koja nije digitalizirana u bibliotekama, arhivima i muzejima, na prvo mjesto ispitanici su stavili prednost tu što im je sadržaj dostupan u digitalnom obliku (45%) pa mogu pristupiti tom sadržaju bez odlaska u fizički prostor biblioteke, arhiva ili muzeja. Osim toga veliki udio ispitanika (41%) smatra i kako je prednost veća dostupnost sadržaja kojem se prije digitalizacije nije moglo pristupiti. Relativno mali postotak (11%) studenata navodi kako je digitalizacija građe poboljšala i proširila uvid u našu kulturnu baštinu, pogotovo u poređenju sa postotkom ispitanika

koji su kao prednost naveli dostupnost sadržaja u digitalnom obliku i veću dostupnost sadržaja. Iako vrlo mali broj (3%) ipak je bilo onih koji su kao prednost građe u digitalnom obliku vidjeli ono što je važno za same ustanove a to je da se sačuvaju vrijedni dokumenti ali također ti vrijedni dokumenti sačuvani od oštećenja također će služiti duže korisnicima. Na Slici 22 može se vidjeti kako izgleda poređenje prednosti građe u digitalnom obliku koju nude biblioteke, arhivi i muzeji.

SLIKA 22: Prednosti građe u digitalnom obliku

Posljednje anketno pitanje odnosilo se na to da studenti izraze želju koje bi digitalne informacijske usluge željeli da im pružaju biblioteke, arhivi i muzeji (SLIKA 23). Više od pola ispitanika (57%) izrazilo je želju da svaka od ovih ustanova ima društvenu mrežu koja je popularna među studentima preko koje će moći pretraživati mrežni katalog i dobijati sve obavijesti o uslugama koje nude biblioteke, arhivi i muzeji. 30% ispitanika između ostalog željeli bi da imaju mogućnost da im ove ustanove predlažu nove usluge kako bi bolje bili upućeni šta se sve nalazi od građe u biblioteci, arhivu ili muzeju. 11% ispitanika izrazilo je želju za brzim izmjenjivanjem poruka (IM-chat). Iako vrlo mali broj, ima i onih studenata (2%) koji su naveli web obrasce kao informacijsko-komunikacijske alate putem kojih bi im biblioteka, arhiv ili muzej pružala digitalne informacijske usluge.

SLIKA 23: Koje digitalne informacijske usluge bi željeli u BAM ustanovama?

Na kraju može se zaključiti da rezultati dobijeni online anketnim istraživanjem pokazuju kako je mrežno okruženje utjecalo na načine kako studenti pristupaju baštinskim ustanovama (biblioteka, arhiv, muzej) i na načine kako vide njihovu saradnju. Napredak tehnologije donosi napredak korisnika koji trebaju nove medije, a današnje biblioteke, arhivi i muzeji trebali bi biti u mogućnosti to i ponuditi. Anketom je ispitano koliko su studenti upoznati sa bibliotekama, arhivima i muzejima te se može zaključiti da su im ove ustanove prijeko potrebne kako bi im osigurale pristup relevantnim izvorima informacija. Ono što je jasno iz ankete da ispitanici žele informacije bilo kad i bilo gdje, ne birajući način kako doći do njih, a to mogu ostvariti u današnjem okruženju, sa upotrebom informacijske tehnologije koje im to okruženje nudi. Kroz rezultate dobijene anketom može se primjetiti da korisnici itekako koriste informacijske usluge ovih ustanova, a obzirom da se tehnologija brzo razvija, trebaju redovno pratiti razvoj informacijske tehnologije kako bi korisnicima mogli pružiti najkvalitetniju informacijsku uslugu. Iz ankete vidimo da studenti najčešće pristupaju bibliotekama, arhivima i muzejima koristeći e-mail i sva raspoloživa digitalna informacijsko-komunikacijska sredstva. Također saznajemo da znatno veći postotak studenata koristi biblioteke u odnosu na muzeje i arhive, što pokazuje da

biblioteka zauzima važno mjesto u ispunjavanju njihovih informacijskih potreba. To nije iznenađujuća činjenica obzirom da studenti provode vrijeme na fakultetima a u čijem sastavu se nalazi biblioteka pa je to mjesto za najbrži i najjednostavniji pronalazak informacija. Zbog toga anketa pokazuje da nakon korištenja svih raspoloživih digitalno informacijsko-komunikacijskih sredstava, na drugom mjestu studenti odlaze u biblioteke kako bi pronašli potrebne informacije. Ali i tada predhodno na kompjuteru u biblioteci pretraže elektronski katalog kako bi olakšali pronalazak knjige koja im je potrebna, što znači da je mrežno okruženje postalo studentima svakodnevnica. Biblioteke posjećuju najčešće i kako bi učili i koristili Internet kao pomoć pri učenju. Također, može se zaključiti da studenti saradnju baštinskih ustanova vide kao pomoć da prevaziđu izazove kojih u svremenom okruženju svaki dan ima sve više.

INTERVJU SA PREDSEDNICOM ASOCIJACIJE BAM U BOSNI I HERCEGOVINI

Kako bi bili bolje upoznati na koji način Asocijacija BAM približava biblioteke, arhive i muzeje i šta sve saradnja podrazumijeva, u razgovoru sa predsjednicom Asocijacije BAM mr. Azrom Bečević-Šarenkapom dobila sam odgovore i saznanja na pitanja koja sam postavila a koja su važna za temu rada.

Na pitanje: Koje su prednosti saradnje biblioteka, arhiva i muzeja?, predsjednica je odgovorila:

„Prednosti saradnje između institucija BAM su razmjena informacija, korištenje resursa i znanja koje svaka od ovih institucija posjeduje.“

Tako da se može reći da saradnja podrazumijeva različite vrste odnosa i razmjenu resursa, znanja između dvije ili više institucija u cilju zajedničkih napora da se postigne neki zajednički rezultat.

Što se tiče pitanja koje se odnosi na prepreke za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja, predsjednica je odgovorila:

„Mislim da ne postoje prepreke, ali ako ih ima one mogu biti pravne, odnosno ljudske prirode“.

Saradnja biblioteka, arhiva i muzeja sa novim tehnologijama nosi i nove izazove. Ne postoji prepreka a da se ne može prevazići samo je potreban trud onih koji učestvuju u saradnji.

O saradnji biblioteka, arhiva i muzeja se ne može govoriti a da se ne spomene saradnja pri digitalizaciji građe, pa je na pitanje kakva je saradnja ovih ustanova na digitalizaciji građe, predsjednica Asocijacije BAM rekla:

„Ovisno o samoj instituciji, ali već imamo primjer gdje su biblioteka, muzej i institut radili na zajedničkom projektu za digitalizaciju građe. Pri zajedničkoj saradnji na digitalizaciji građe smanjuje se vrijeme za rad na istoj vrsti građe (koja se duplira u institucijama) čime se smanjuje i samo manipuliranje sa građom i njegova (fizička) zaštita. “

Na kraju zanimalo me na koji način Asocijacija BAM radi na približavanju i saradnji biblioteka, arhiva i muzeja, te šta bi se moglo učiniti kako bi ove ustanove u budućnosti bolje sarađivale? U vezi sa ovim, predsjednica je rekla:

„Asocijacija BAM organizira međunarodne konferencije na koje su pozvani stručnjaci iz ovih oblasti iz zemlje i inostranstva kako bi razmjenili znanja, ostvarili kontakte i podjelili iskustva. Kako bi BAM ustanove bolje sarađivale potrebno je promijeniti zakone, vladu kao i edukacijski sistem.

ZAKLJUČAK

Saradnja i modeli saradnje biblioteka, arhiva i muzeja još uvijek nisu dovoljno jasno i precizno definirani, jer svaka ustanova saradnju shvata kako želi i saraduje kako želi ili kako je u mogućnosti. Jer ne postoji neki opšti princip po kojem bi sve ustanove saradivale isto i time njihov uspjeh bio isti. Saradnja baštinskih ustanova je poželjna jer obogaćuje i proširuje resurse te se tako stvara i mreža međusobne podrške. Kada je riječ o tome koji model izabrati za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja, na koji način saradivati a da se postigne uspjeh, najbolje je dobro sagledati situaciju i zahtjeve koje ona diktira pa iz svake ustanove preuzeti i implementirati ono što je primjenljivo u datim uslovima. Međusobna saradnja daje ovim baštinskim ustanovama osjećaj zajedničkog vlasništva nad konačnim proizvodom. U potpunjavanje zbirke koje nedostaju, razmjena materijala te razmjena iskustava i pronalaženje zajedničkih rješenja daju proizvod visoke kvalitete. Uspješna saradnja gradi se na dugogodišnjim uzajamnim odnosima biblioteka, arhiva i muzeja koji se zasnivaju na poštovanju, povjerenju i podjednakoj razmjeni ideja i znanja. Sa dolaskom tehnologije posebno Interneta, u našoj zemlji postoje primjeri biblioteka, arhiva i muzeja koji pokazuju da se uz volju i naporan rad mnogo toga može postići. Uz volju i trud potrebna je i dobra finansijska podrška kako bi ostvarile svoj cilj, a koja baštinskim ustanovama u našoj zemlji nedostaje. Međutim, to ne znači da biblioteke, arhivi i muzeji sa slabijom finansijskom podrškom ne mogu ostvariti međusobno dobru saradnju. Danas, u savremenom tehnološkom okruženju, mogu se i uz male finansijske troškove ostvariti najjednostavniji modeli saradnje kako bi se zadovoljile potrebe korisnika. Savremeno informacijsko društvo nameće baštinskim ustanovama sve širi okvir djelovanja, pa zajednički rad nije više mogućnost izbora, već postaje nužnost i preduvjet za kvalitetno obavljanje poslova, ali donosi i finansijsku korist. Digitalno okruženje dovelo je do velikih promjena u radu baštinskih institucija, pa tako stvorilo i nove odnose među bibliotekama, arhivima i muzejima. Brojne promjene koje su posljedica razvoja tehnologije otvorile su širi horizont i nove mogućnosti za baštinske ustanove. Kao što je suština biblioteka, arhiva i muzeja ostala ista samo sa novim modernim sredstvima za rad, tako su i zahtjevi korisnika ostali isti, samo su oni danas zahtjevniji i raznovrsniji. Stoga sam pokušala anketom odgovoriti na neka pitanja koja se tiču stavova studenata prema novim tehnologijama i prema saradnji biblioteka, arhiva i muzeja koje su

sastavni dio njihovog akademskog okruženja i koje su su kao baštinske ustanove u današnjem mrežnom okruženju dobile novu dimenziju.

LITERATURA:

1. Aparac, Jelušić Tatjana. Teorijska ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova: prema suradničkom pristupu stalnom stručnom usavršavanju. Zadar. Dostupno na: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=285584>
2. Besser, Howard. The Museum-Library-Archive. Canada, 2004. Dostupno na: <http://www.nyu.edu/tisch/preservation/program/04spring/chin-libraries.html>
3. Bishoff, Liz. The Collaboration imperative.// Library Journal. 129, 1(2004), str. 34-35. Dostupno na: <http://www.libraryjournal.com/article/CA371048>
4. Brophy, Peter. Biblioteka u dvadeset prvom veku: nove usluge za informaciono doba. Beograd: Clio, 2005.
5. Buckland, Michael Keeble. Library Services in Theory and Context. New York [et al.]: Pergamon Press, 1983.
6. CALIMERA smjernice. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2009.
7. Cultural Heritage Applications Network - for Libraries, Archives, Museums. Dostupno na: <http://www.cultivate-int.org>
8. European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. Dostupno na: www.eblida.org
9. Europeana newspapers. Dostupno na: <http://www.europeana-newspapers.eu/>
10. Faletar, Tanacković Sanjica; Aparac, Jelušić Tatjana. Ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova u 20. Stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. Zadar, 2010. Dostupno na: <http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/viewFile/126/126Bam>

11. Gibson, Hannah; Anne, Morris; Marigold, Cleeve. Links Between Libraries and Museums: Investigating Museum-Library Collaboration in England and the USA. 2007.
12. Gorman, Michael. Our Singular Strengths: Meditations for Librarians. Chicago; London: American Library Association, 1998.
13. Hedegaard, Ruth. Vendsyssel Historical Museum and Archives, Hjoerring, Denmark, 2013.
14. Horvat, Aleksandra. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekar, arhivista i muzeologa. // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost saradnje u okruženju globalne informacijske infrastructure/uredile Mirna Willer I Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998.
15. Identification and analysis of library and museum partnerships: executive summary. Washington, D.C.: IMLS, 1999. Citirano prema: Faletar-Tanacković, Sanjica; Badurina, Boris. Suradnja: izazov za narodne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 52, 1/4(2009), str. 192.
16. Karun, Breda. Kulturna baština - zajednički imenitelj biblioteka, arhiva i muzeja. Dostupno na: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/XP/My%20Documents/Downloads/163-489-1-PB.pdf>
17. Klarin, Sofija. Pristup digitalnoj baštini. // Edupoint: časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju 5, 31(2005), str. 14. Dostupno na: http://eprints.rclis.org/6523/1/edupoint_31_klarin.pdf
18. Kodrić, Lejla. Digitalne informacijske ustanove u baštinskim ustanovama. Sarajevo, 2010. Str. 92.
19. Kodrić, Lejla. Modeli saradnje arhiva, muzeja i biblioteka pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga. Str. 464. Dostupno na: http://mail.pokarhmb.si/fileadmin/www.pokarhmb.si/pdf_datoteke/Radenci2011/42_Kodric_2011.pdf

20. Manuscripts and Letters via Integrated Networks in Europe Dostupno na: <http://www.malvine.org/malvine/eng/>
21. Maroević, Ivo. Muzejski predmet kao izvor znanja, u: Informacijske znanosti i znanje. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1990. Str. 155- 165.
22. Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.
23. Međunarodni dan i noć knjige u autorskih prava. Dostupno na: <https://www.radiosarajevo.ba/metromahala teme/medunarodni-dan-i-noc-knjige-i-autorskih-prava/260098>
24. Museums, Archives and Libraries: Estranged Siblings. Dostupno na: <http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~gilliamgibbs/writings/musarchlib.html>
25. Museums, libraries and archives council. Dostupno na: <http://www.mla.gov.uk>
26. Novia, Jenifer. Library, Archival, and Museum (LAM) Collaboration: Driving Forces and Recent Trends. // Endnotes: The Journal of the New Members Round Table. 3, 1(2012), Str. 5. Dostupna: <http://www.ala.org/nmrt/sites/ala.org.nmrt/files/content/oversightgroups/comm/schres/endnotesvol3no1/2lamcollaboration.pdf>
27. Ostrow, Stephen E. Digitizing historical pictorial collections for the internet. Washington, D. C.: Council on Library and Information Resources, 1998.
28. Pelc, Milan. Informacijska kultura visoko razvijenih civilizacija starog vijeka: Arhivni-knjižnice-škole. Zagreb: Golden marketing, 2002.
29. Popović, P. Jovan. Pravna zaštita kulturnih dobara, sa posebnim osvrtom na arhivsku građu koja se nalazi u muzejima i bibliotekama, njeno korištenje i normativno razgraničenje nadležnosti muzeja, arhiva i biblioteka. Beograd, 2012. Dostupno na http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/Radenci/Radenci2012/24_Popovic_2012.pdf

30. Shahed, Mahmud. History & Re-convergence of Galleries, Libraries, Archives, Museums (GLAM): A systematic literature review. 2014. Str. 16-17. Dostupno na: http://www.academia.edu/8344798/History_and_Reconvergence_of_Galleries_Libraries_Archives_Museums_GLAM_-_A_systematic_literature_review
31. S Yarrow, A., Clubb, B., Draper, J. (2008) Public Libraries, Archives and Museums: Trends in Collaboration and Cooperation. The Hague: IFLA Headquarters, IFLA Professional Reports: 108. 2008. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/108.pdf>
32. Silić-Švonja, Andreja. Održivost digitalizacijskih projekata, tehnološke prilagodbe i nacionalne strategije digitalizacije. Dostupno na: <http://gkr.hr/Magazin/Knjiznicaranje/Odrzivost-digitalizacijskih-projekata-tehnoloske-prilagodbe-i-nacionalne-strategije-digitalizacije>
33. Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige: 2. Prošireno i dopunjeno izdanje. Zagreb, 2006.
34. Tadić, Katica. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pogl.html>
35. Stričević, Ivanka. Školske knjižnice i partnerstvo u zajednici. // XX Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske : Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskog knjižničarstva / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008.
36. Trant, Jennifer. Emerging Convergence? Thoughts on museums, archives, libraries, and professional training: Museum Management and Curatorship. Canada, 2009. Str. 4. Dostupno na <http://www.archimuse.com/papers/trantConvergence0908-final.pdf>
37. Velagić, Zoran. Svrhovitost digitalizacije i mrežne prezentacije građe iz zbirke RARA. Dostupno na: http://www.svkri.hr/povijesnabirka/dokumenti/zoranvaledigicsvrhovitost_digitalizacije.ppt

38. Walker, Christopher; Carlos A. Manjarrez. Partnerships for Free Choice Learning: Public Libraries, Museums and Public Broadcasters Working Together. 2004. Str. 51. Dostupno na: http://www.urban.org/UploadedPDF/410661_partnerships_for_free_choice_learning.pdf